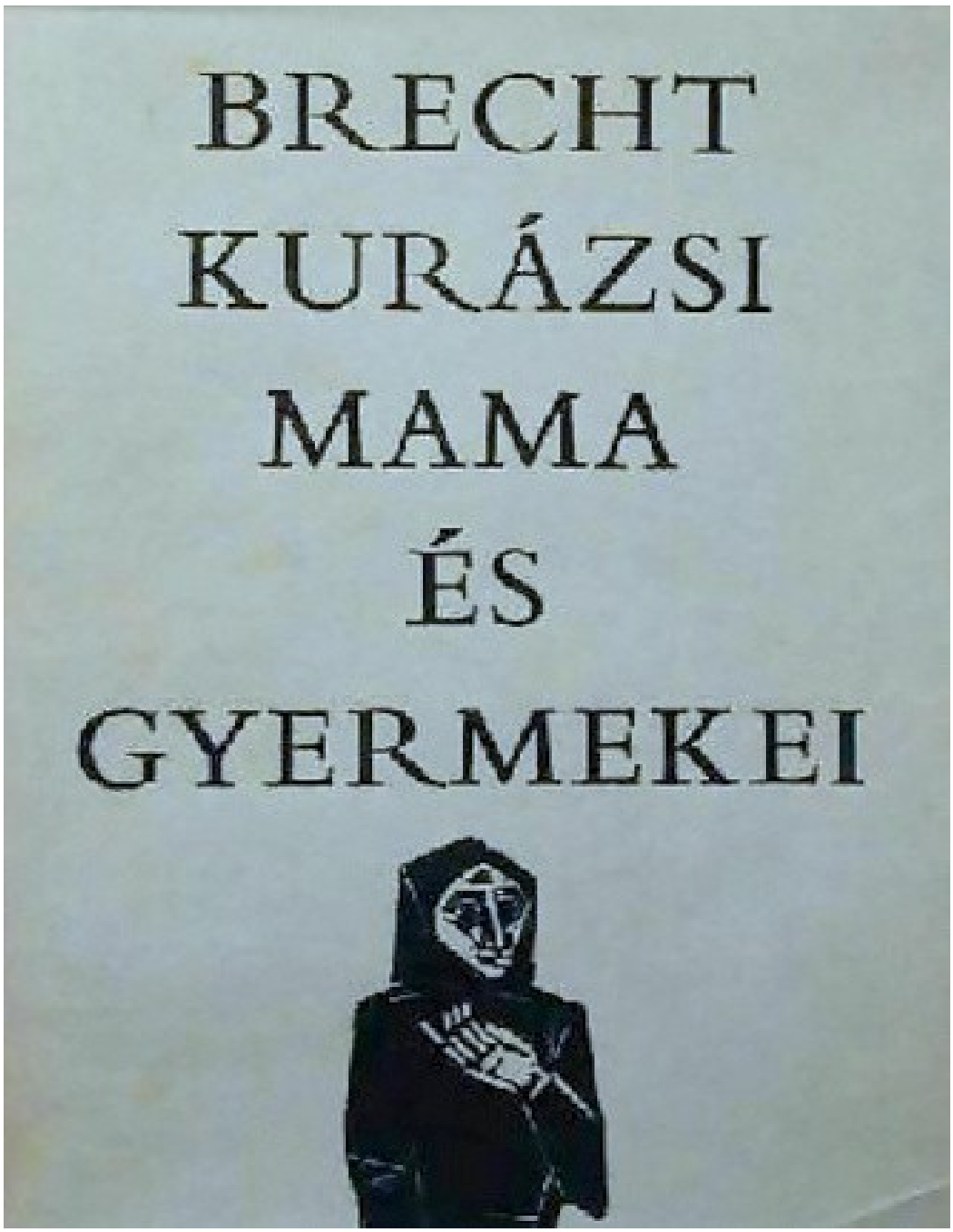

Bertolt Brecht

Kurázsi mama és gyermekei

MUTTER COURAGE UND IHRE KINDER

KRÓNIKA A HARMINCÉVES HÁBORÚBÓL

FORDÍTOTTA

NEMES NAGY ÁGNES

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUADPEST
1971

SZEMÉLYEK:
KURÁZSI MAMA
KATTRIN, néma leánya
EILIF, idősebb fia
STÜSSZI, fiatalabb fia
A VERBUVÁLÓ
AZ ŐRMESTER
A SZAKÁCS
A ZSOLDOSVEZÉR
A TÁBORI PAP
A LŐPORTÁROS
YVETTE POTTIER
A BEKÖTÖTT SZEMŰ
EGY MÁSIK ŐRMESTER
AZ ÓBESTER
PARASZT
PARASZTASSZONY
IDŐSEBB KATONA
A FIATALEMBER
AZ ÖREGASSZONY
EGY MÁSIK PARASZT
MÁSIK PARASZTASSZONY
FIATAL PARASZT
A ZÁSZLÓS
KATONÁK
EGY HANG

1.

1624 tavasza. Oxenstjerna, a zsoldosvezér, csapatokat toboroz Dalomében a lengyelországi hadjárat számára. Fierling Anna, a markotányosnő, akit Kurázsi mama néven ismernek, elveszti egyik fiát.

Országút a város mellett. Egy őrmester és egy verbuváló katona fagyoskodva ácsorog az úton

A VERBUVÁLÓ Hogy lehet itt katonát verbuválni ? Őrmester, én néha már azt hiszem, hogy felkötöm magam.Tizenkettedikéig négy bandériumot kell összeszednem a vezérnek; de itt az emberek olyan gazfickók, hogy egy szikrát sem alszom éjszaka. Ha végre egyet fölhajtottam, s szemet hunytam, azt se bántam, hogy tyúkmelle vagy lőcslába van, és már szerencsésen le is itattam, már alá is kanyarította a nevét - s amíg fizetem a törkölyt, egyszer csak kilép az ajtón, én utána, mert gyanakszom: hát persze hogy elsuvadt az ipse, mint tetű a haj közt. Itt nincs becsületszó, nincs hűség, nincs hit, nincs egy szemernyi tisztesség. Én elvesztettem a bizalmamat az emberiségben, őrmester.

AZ ŐRMESTER Látszik, itt rég nem volt háború. Honnan is volna bennük erkölcs, kérdem én. A béke az disznóól, rend csak a háborúban van. Békében a nép elvadul. Ember, állat tővel-heggyel összehányva, semmi se számít. Mindenki azt zabálja, amit akar, egy holdvilág sajtot búzakenyérrel, s még szalonnát is a sajtra. Nincs ember, aki tudja, hogy hány fiatal fickó, hány futó ló van ebben a városban - sose számlálták meg őket. Megfordultam olyan környéken, ahol tán hetven éve nem volt háború, ott nevük sem volt az embereknek, magukat se ismerték. Csak háborúban vannak tisztességes lajstromok, regestrumok, csak akkor rakják bálába a bakancsot, zsákba a gabonát, embert-barmot akkor számlálnak, szállítanak, mert jól tudják: rend nélkül nincs háború!

A VERBUVÁLÓ Be jól mondod!

AZ ŐRMESTER Mint minden jónak, a háborúnak is nehéz a kezdete. Ha aztán nekilendül, tart is; akkor már az emberek a békétől ijednek meg, mint a kockajátékos, hogy abba kell hagynia a játékot, mert össze kell számlálnia a veszteséget. De persze előbb a háborútól riadnak meg. Új még nekik.

A VERBUVÁLÓ Te, ott jön egy ekhós szekér. Két nő és két kölyök. Állítsd meg az öregasszonyt, őrmester. Ha megint nem sikerül, nem fúvatom magam tovább az áprilisi széllel, esküszöm.

Szájharmonika-szó hallatszik. Az ekhós szekeret két fiatal legény húzza be a színre. Rajta ül Kurázsi mama és néma lánya, Kattrin

KURÁZSI MAMA Jó reggelt, őrmester úr!

AZ ŐRMESTER *(elállja az útjukat)* Jó reggelt! Miféle népek vagytok ?

KURÁZSI MAMA Kalmár népek. *(Énekel)*

Főkapitány, fáradt a hadnép,

Nyugvásra szóljon a parancs.

Kurázsi, én, bakancsot adnék,

Mert a futásnál kell bakancs.

Tetves a haj, a baj temérdek,
Nehéz az ágyú és szekér,
Ha a halálba mennek érted,

A jó bakancs az kincset ér.
Elmúlt a tél. Süss fel, te nap!
Új fű borul a holtra már.
De aki még nincs föld alatt,
Kapcát cserél és talpra áll.

Főkapitány, kevés a kolbász,
Morog a talpas éhesen.
Kurázsi, én, megkuruzsolnám
Jó üsti szesszel szívesen.
Éhomra ágyú! - drága tiszt úr,
így nyavalyás lesz mindahány,
De tele hassal szíve tisztul, S
pokolba megy zászlód után.

Elmúlt a tél. Süss fel, te nap!
Új fű borul a holtra már.
De aki még nincs föld alatt,
Kapcát cserél és talpra áll.

AZ ŐRMESTER Micsoda bagázs! Állj, hová tartoztok?

AZ IDŐSEBB FIÚ Második Finn Ezred.

AZ ŐRMESTER Hol a papiros?

KURÁZSI MAMA Papiros?

A FIATALABB FIÚ De hisz ez Kurázsi mama!

AZ ŐRMESTER Sosem hallottam róla. Miért hívják Kurázsinak?

KURÁZSI MAMA Kurázsinak hívnak, mert féltem a csődtől, őrmester, és ezért keresztülvágtam a rigai tüzérségi tűzön, ötven cipóval a kocsimon. Már penészedni kezdtek, legfőbb ideje volt, nem volt más választásom.

AZ ŐRMESTER Csak semmi tréfa, hallod-e? Hol az írás?

KURÁZSI MAMA *(nagy halom papirost kotor elő egy óndobozból, s lekászálódik a kocsiról)* Itt van minden írásom, őrmester. Itt egy egész misekönyv Altöttingből, uborkacsomagolásra, és egy morvaországi térkép. Isten tudja, odajutok-e valaha, különben fenét se ér, és itt a pecsétes írás, hogy a hóka lovamnak nincs szájés körömfájása, sajnos, megdöglött, pedig tizenöt aranyba került, szerencsére nem én fizettem, hála Istennek. Elég ennyi papiros?

AZ ŐRMESTER Bolonddá akarsz tenni? Majd megpuhítom én a pimaszságodat. Tudod, hogy passzus kell.

KURÁZSI MAMA Legyen szíves, beszéljen velem tisztességesen, és ne mondjon olyat a serdülő gyermekeim előtt, hogy maga engem puhítani akar, ez nem illik, semmi dolgom magával. Az én passzusom a Második Ezrednél a tisztességes képem, s ha nem tud olvasni belőle, nem segíthetek rajta. Pecsétet mégse üthet rá.

A VERBUVÁLÓ Őrmester, én valami zabolátlan szellemet érzek ebben a perszónában. A táborban fegyelemre van szükség.

KURÁZSI MAMA Én azt gondoltam, kolbászra.

AZ ŐRMESTER Neved?

KURÁZSI MAMA Anna, Fierlingné.

AZ ŐRMESTER Akkor mindnyájan Fierlingek vagytok?

KURÁZSI MAMA Hogyhogy? Én az vagyok. De ők nem.

AZ ŐRMESTER Azt gondoltam, ez mind a te gyereked.

KURÁZSI MAMA Azok is, de miért hívnák őket egyformán? (Az idősebb fiúra mutatva) Ezt például Eilif Nojockinak hívják; az apja mindig azt bizonygatta, hogy Kojocki vagy Mojocki a neve. A fiú még jól emlékszik rá, igaz, az egy másik volt, akire emlékszik, egy kecskeszakállas francia. Különben az intelligenciáját az apjától örökölte. Az úgy húzta le a parasztról a nadrágot, hogy észre se vette a jámbor. És így tovább, mindegyiküknek megvan a maga neve.

AZ ŐRMESTER Hogyan, mindeniknek más?

KURÁZSI MAMA Úgy tesz, mintha sose hallott volna ilyesmit.

AZ ŐRMESTER Akkor ez itt kínai ? *(A fiatalabbra mutat)*

KURÁZSI MAMA VÍZ, VÍz! Svájci.

AZ ŐRMESTER A franciától ?

KURÁZSI MAMA Micsoda franciától ? Nem tudok semmiféle franciáról. Ne zagyválja össze a dolgokat, mert akkor estig itt rostokolhatunk. Svájci a gyerek, de Fejősnek hívják, a nevének semmi köze az apjához. Azt egész másképp hívták, várépítő pallér volt, csak éppen mindig holtrészeg.

Stüsszi ragyogva bólogat, és a néma Kattrin is vihorászik

AZ ŐRMESTER De hát hogy hívhatják akkor Fejősnek?

KURÁZSI MAMA Nem akarom megsérteni magát, de fantáziája az aztán nincsen. Hát persze hogy Fejősnek hívják, mert amikor vártam, egy magyarral voltam együtt, neki úgyse számított, már akkor vándorveséje volt, pedig sosem ivott egy kortyot se, micsoda derék ember! A fiú rá hasonlít.

AZ ŐRMESTER De hát nem az volt az apja!

KURÁZSI MAMA Mégis hozzá hasonlít. Stüsszinek nevezem, jól húzza a kocsit. *(A lányára mutatva)* Ő meg Kattrin Haupt, félnémet.

AZ ŐRMESTER Finom kis família, mondhatom.

KURÁZSI MAMA Hát igen, igen, megjártam én az egész világot az ekhós szekeremmel.

AZ ŐRMESTER Ezt mind fölírom. *(Fölírja)* Bambergbe való vagy, Bajorországba, hogy kerülsz ide?

KURÁZSI MAMA Nem várhatok addig, amíg a háború meg méltóztatik érkezni Bambergbe.

A VERBUVÁLÓ Titeket inkább Ökör Jákobnak és Ökör Ézsaunak kellene hívni, hiszen örökkétig a kocsit húzzátok. Sose kerültök ki a hámból ?

EILIF Mama, a pofájára csaphatok? Viszket a tenyerem.

KURÁZSI MAMA Hátrább az agarakkal, nyughass. S most, tiszt urak, kell-e maguknak egy jó pár pisztoly, egy szép csat, a magáé már elvásott, őrmester úr.

AZ ŐRMESTER Más kell nekem. Látom, úgy nőttek ezek a fickók, mint a nyírfa, kerek mellkas, vaskos lábszár: mért bújnak ki ezek a hadiszolgálat alól, szeretném tudni?

KURÁZSI MAMA *(gyorsan)* Ebből nem eszik, őrmester úr. Nem valók az én gyerekeim hadimesterségre.

A VERBUVÁLÓ De miért nem? Haszonnal is jár, meg dicsőséggel is. A csizmakupeckedés asszonymunka. *(Eilifhez)* No lépj elő, hadd tapogatlak meg, van-e rajtad izom, vagy csak afféle nyápic nyulacska vagy.

KURÁZSI MAMA Nyulacska, nyulacska! Ha valaki keményen ránéz, legszívesebben összerogyna.

A VERBUVÁLÓ S közben leütne egy borjút, ha épp mellette állna. *(El akarja vezetni)*

KURÁZSI MAMA Nem hagyod nyugton? Nem nektek neveltem.

A VERBUVÁLÓ Súlyosan megsértett engem, a képemről úgy beszélt, hogy: a pofája. Mi ketten most kimegyünk a mezőbe, s elintézzük a dolgot, mint férfi a férfival.

EILIF Ne félj. Ellátom a baját, mama.

KURÁZSI MAMA Meg ne moccanj, te semmiházi! Ismerlek: mindig csak az öklelődzés! Bicska van a csizmájában, leszúrja.

A VERBUVÁLÓ Kihúzom a bicskáját, mint egy tejfogat, gyere, öcskös.

KURÁZSI MAMA Őrmester úr, elmegyek az óbesterhez. Dutyiba dug titeket. A hadnagy kérője a lányomnak.

AZ ŐRMESTER Csak semmi erőszak, pajtás. *(Kurázsi mamához)* Mi bajod a hadiszolgálattal? Az apja nem volt katona? S nem esett el tisztességesen? Magad mondtad.

KURÁZSI MAMA De hisz gyerek még. A vágóhídra viszitek, ismerlek titeket. Öt aranyat kaptok a fejéért.

A VERBUVÁLÓ Először is szép sapkát kap és karimás csizmát, igaz?

EILIF De nem tőled.

KURÁZSI MAMA Gyere velem horgászni, mondja a halász a gilisztának. *(Stüsszihez)* Fuss és kiáltsd el: el akarják lopni a bátyádat. *(Kést húz elő)* No, próbáljátok meg, csórjátok el. Ledöflek titeket, mocskok. Majd adok nektek háborút - a fiammal. Mi vásznat, sonkát adunk el tisztességben, békés emberek vagyunk.

AZ ŐRMESTER „Látni a késeden, hogy milyen békések vagytok”. Különben is, szégyelld magad, tedd el a kést, szipirtyó! Az imént vallottad be, hogy a háborúból élsz, mert különben hogyan élnél, miből élnél ? De hogy legyen háború, ha nincs katona ?

KURÁZSI MAMA De mért az enyémet vigyék ?

AZ ŐRMESTER Úgy, a csutkát zabálja meg a háború, a gyümölcse meg legyen a tied! A te fajzatod hízzon pohosra a háborútól, de adózni nem akarsz neki. Lásson utána maga, hogy miből éljen, igaz? Kurázsinak hívnak, he? És félsz a háborútól, a kenyéradó gazdádtól ? A fiaid nem félnek tőle, ezt tőlük tudom.

EILIF Nem félek semmi háborútól.

AZ ŐRMESTER Miért is félnél? Nézzetek rám: rosszul jártam a katonasorral? Tizenhét évesen kezdtem.

KURÁZSI MAMA Nem vagy még hetven.

AZ ŐRMESTER Kivárhatom.

KURÁZSI MAMA Az igaz, talán a föld alatt.

AZ ŐRMESTER Meg akarsz sérteni? Azt mondod, hogy meghalok ?

KURÁZSI MAMA És ha ez az igazság ? Ha látom, hogy megjelöltettél ? Ha olyan vagy, mint a hazajáró lélek ?

STÜSSZI Jósol, mindenki tudja. Megmondja a jövendőt.

A VERBUVÁLÓ No hát akkor jósolj az őrmester úrnak, majd jót mulat rajta.

AZ ŐRMESTER Hiszi a piszi.

KURÁZSI MAMA Add a sisakod.

Az odaadja neki

AZ ŐRMESTER Annyi ez, mint a fűbe csinálni. Legalább nevetni lehessen rajta.

KURÁZSI MAMA *(előszed egy ív pergament és széttépi)* Eilif, Stüsszi, Kattrin, így tépetünk szét mindnyájan, ha fülig belekeveredünk a háborúba. *(Az őrmesterhez)* Magának kivételesen ingyen csinálom. Fekete keresztet rajzolok az egyik cédulára. Fekete a halál.

STÜSSZI S a másik cédula üres, látod?

KURÁZSI MAMA Most összehajtom, összerázom őket. Ahogy mindnyájan össze vagyunk keveredve az anyaöltől fogva. És most húzz, és megtudod a jövődet.

Az őrmester habozik

A VERBUVÁLÓ *(Eilifhez)* Én nem veszek ám be mindenkit, ismernek, hogy milyen válogatós vagyok, de te tüzes fickó vagy, tetszel nekem.

AZ ŐRMESTER *(halászik a sisakban)* Ostobaság! Csak kiszúrják az ember szemét.

STÜSSZI. Fekete keresztet húzott. Vége.

A VERBUVÁLÓ Ne engedd, hogy ijesztgessenek, nem mindenkinek öntenek golyót.

AZ ŐRMESTER *(rekedten)* Jól lecsináltál.

KURÁZSI MAMA Te magad csináltad le magad akkor, amikor katonának álltái. És most bandukoljunk tovább, nincs mindennap háború, lássunk a dolgunk után.

AZ ŐRMESTER Hogy törjön ki a nyavalya! Nem teszel lóvá!

A kölyködet elvisszük, katona lesz.

EILIF Nem bánnám, mama.

KURÁZSI MAMA Fogd be a pofád, te finn Belzebub!

EILIF Stüsszi is katona akar lenni.

KURÁZSI MAMA Szép újság. Sorsot kell húznotok mindhármotoknak.

(Hátrafut, keresztet rajzol a cédulákra)

A VERBUVÁLÓ *(Eilifhez)* Azt fecsegik rólunk, hogy nagy jámborság folyik a svéd táborban, de ez csak komisz pletyka, hogy befeketitsenek. Csak vasárnap énekelünk, egyetlen verset a zsoltárból! És csak akkor, ha valakinek hangja van.

KURÁZSI MAMA *(visszajön az őrmester sisakjával, benne a cédulák)* Elfutnának az anyjuktól az ördögfiókák, bele a háborúba, mint kecske a sóra. De megkérdezzük a cédulákat, s majd látni fogják, hogy a világ nem fenékig tejföl, azzal, hogy: „Gyere, fiam, főstrázsamester kell nekünk.” Őrmester, szorongat engem a félelem: nem érik meg a háború végét. Rettentő természetük van, mindhármuknak. *(Odanyújtja Eilifnek a sisakot)* Itt van, halászd ki a sorsodat.

A fiú belenyúl, szétbont egy papírdarabot. Az anya kiragadja a kezéből

Kereszt! Tudtam. Ó, én szerencsétlen asszony, én fájdalmas szülőanya. Meghal? Alig nyílt ki, már leszakítják. Ha katona lesz, a fűbe harap, tiszta sor. Túlságosan vakmerő, apjára ütött. S ha nem lesz esze, a halálba megy, a cédula a bizonyság. *(Ráförmed)* Legyen eszed!

EILIF Miért ne lenne ?

KURÁZSI MAMA Akkor vagy eszes, ha az anyád szoknyájánál maradsz, s ha gúnyolnak, ha nyulacskának csúfolnak, csak nevetsz rajta.

A VERBUVÁLÓ Ha beletojsz a nadrágodba: majd az öcsédnél maradok.

KURÁZSI MAMA Lelkedre kötöttem: nevess! Nevess hát! S most halássz te, Stüsszi. Téged kevésbé féltelek, tisztességes fickó vagy.

A fiú kotorász a sisakban

Miért nézel olyan fura mód arra a cédulára? Bizonyosan üres. Lehetetlen, hogy kereszt legyen rajta. Téged nem kell elvesztenem. *(Elveszi a papírt)* Kereszt? Ő is! Talán azért, mert olyan együgyű? Ó, Stüsszi, neked is véged, ha nem leszel talpig becsületes minden percedben, ahogy tanítottalak pendelyes korod óta, hogy mindig visszahozd a maradék fillért a kenyérvásárlásból. Csak akkor menekülhetsz meg. Nézz ide, őrmester, csakugyan fekete kereszt ez?

AZ ŐRMESTER Az. Nem értem, én mért húztam keresztet. Ki nem bújok a hátsó vonalból. *(A verbuválóhoz)* Nem csal. A saját vérét sem kíméli.

STÜSSZI Engem sem kímél. De meg is fontolom a dolgot.

KURÁZSI MAMA *(Kattrinhoz)* És most már te maradsz számomra az egyetlen bizonyosság, hiszen te magad vagy a kereszt: jó a szíved, Kattrin. *(Fölnyújtja neki a sisakot a kocsira, de ő maga veszi ki a cédulát)* Meg kell tébolyodnom. Ez nem lehet igaz, talán hibáztam a keverésnél. Ne légy olyan jólelkű, Kattrin, soha többé, kereszt áll a te utadon is. Húzd meg magad, maradj csöndben, nem is lehet nehéz, hiszen némának születtél, így, most tudjátok. Legyetek mind óvatosak, szükségetek van rá. S most szálljunk föl, és menjünk tovább.

(Visszaadja az őrmester sisakját, és föllép a kocsira)

A VERBUVÁLÓ *(az őrmesterhez)* Csinálj valamit!

AZ ŐRMESTER Nem érzem jól magam.

A VERBUVÁLÓ Talán meghűltél, hogy sisak nélkül álldogáltál a szélben. Alkudozz vele. *(Hangosan)* Legalább a csatot nézd meg, őrmester. Ezek a jó emberek üzletből élnek, igaz? Hé, ti! Ide süssetek, az őrmester megveszi a csatot!

KURÁZSI MAMA Fél aranyba kerül. Egy ilyen csat különben két aranyat ér.

(Újra lemászik a kocsiról)

AZ ŐRMESTER Nem új ez. Micsoda szél van, szeretném nyugodtan megnézni.

(A szekér mögé megy a csattal)

KURÁZSI MAMA Én nem érzem a szelet.

AZ ŐRMESTER Talán mégiscsak megér fél aranyat, ezüst-.

bői van.

KURÁZSI MAMA *(utánamegy a kocsi mögé)* Benne van a tisztességes hat uncia.

A VERBUVÁLÓ *(Eilifhez)* Aztán kortyintunk egyet, mi férfiak. Itt a felpénz, gyere.

KURÁZSI MAMA Egyszóval: fél arany.

AZ ŐRMESTER Nem értem. Ki nem bújok a hátsó vonalból. Nincs biztosabb hely az őr mesterségnél. Előre küldhetsz másokat, hadd legyen az övék a dicsőség. Belerondítottál az ebédembe. Egy falatot se tudok majd lenyelni.

KURÁZSI MAMA Ne vedd úgy a szívedre, hogy elment az étvágyad. Maradj csak mindig hátul. No, itt egy korty pálinka, jó ember.

(Inni ad neki)

A VERBUVÁLÓ *(belekarol Eilifbe, és hátrahúzza magával)* Tíz arany üti a markod, és bátor ember vagy, és a királyért harcolsz, és a lányok bomlanak utánad. Nekem meg a pofámba vághatsz, mert megsértettelek.

Mindketten el. A néma Kattrin leugrik a kocsiról, és rikoltozni kezd

KURÁZSI MAMA Mindjárt, Kattrin, mindjárt. Az őrmester úr még fizet. (Beleharap a fél aranyba) Nem bízom semmi pénzben. Megjártam én már, őrmester. De a pénzecske jó. S most továbbmegyünk. Hol van Eilif?

STÜSSZI Elment azzal az emberrel.

KURÁZSI MAMA *(szótlanul áll, aztán)* Te hülye. *(Kattrinhoz)* Tudom, te nem tudsz beszélni. Te ártatlan vagy.

AZ ŐRMESTER No, mama, most te is kortyolhatsz egyet, így van ez. A katonasor nem a legkomiszabb. A háborúból akarsz élni, de a tieidet kihúznád belőle, mi?

KURÁZSI MAMA Kattrin, most neked kell húznod a bátyáddal együtt.

Mindketten, fivér és nővér, befogják magukat a kocsi elé, és húzni kezdik. Kurázsi mama mellettük lépdel.

A szekér kigördül Eilif tétovázik

ŐRMESTER *(utánuk néz)* A háborút megfeji, Hát adózzék is neki.

2.

1625-ben és 26-ban Kurázsi mama a svéd hadsereg málhacsapataival vonul át Lengyelországon. Wallhof erődje előtt újra találkozik fiával. - Szerencsés kappaneladás és a merész fiú dicsőséges napjai

A zsoldosvezér sátora. Mellette a konyha. Ágyúdörgés.

A szakács veszekszik Kurázsi mamával, aki egy kappant akar eladni

A SZAKÁCS Hatvan garas egy ilyen nyavalyás szárnya sért?

KURÁZSI MAMA Nyavalyás szárnyas? Ez a hízott állat? Ezért nem tud az a zabálós fő-zsoldoskapitány hatvan garasocskát fizetni, pedig jaj magának, ha nem ad neki harapnivalót ebédre.

A SZAKÁCS Ilyet kapok én egy tucatot tíz garasért, mindjárt itt a sarkon.

KURÁZSI MAMA Micsoda ? Ilyen kappant akar maga kapni, mindjárt itt a sarkon? Mikor ostrom van, s olyan éhség, hogy az embernek kiszakad a bele? Mezei patkányt, azt talán kap, talán,

mondom, mert már azokat is megzabálták, öt katona futkos fél napig egyetlen horpadt hasú mezei patkány után. Ötven garas ezért a pompás kappanért ostromzárban!

A SZAKÁCS Nem minket ostromolnak, mi ostromlunk, értse meg már!

KURÁZSI MAMA De falnivalónk, az nekünk sincs, még kevesebb, mint ott bent a városban. Hiszen azok mindent becepeltek magukkal. Hallom, tejben-vajban fürdenek. De mi! Voltam a parasztoknál, nincs semmijük.

A SZAKÁCS Van nekik. Csak eldugják.

KURÁZSI MAMA *(diadalmasan)* Nincs nekik. Tönkrementek, üres hasuk, az van. Nyelik az éhkoppot. Láttam olyat, aki éhségében kiássa a gyökeret a földből, s mind megnyalják az ujjúkat egy főtt nadrágszíj után. Így áll a dolog. Nekem meg van egy kappanom, s adjam oda magának negyven garasért ?

A SZAKÁCS Harmincért, nem negyvenért, harmincat ígértem.

KURÁZSI MAMA Nézze, ez nem közönséges kappan. Ez olyan lángeszű állat volt, hogy csak akkor zabált, hallom, mikor muzsikáltak neki, megvolt a maga nótája. Számolni is tudott, olyan intelligens volt. S azért sok negyven garas? A zsoldoskapitány majd leszedi a fejét, ha nem tálal neki semmit.

A SZAKÁCS Látja, mit csinálok? *(Elővesz egy darab marhahúst, s ráilleszti a kést)* Itt egy darab marhahús, ezt sütöm meg. Még meggondolhatja magát, ez az utolsó perc.

KURÁZSI MAMA Csak süsse meg. Tavalyi vágás.

A SZAKÁCS Még tegnap este szaladgált ez az ökör, saját szememmel láttam.

KURÁZSI MAMA Akkor már életében büdös volt.

A SZAKÁCS Öt óra hosszat is főzöm, ha kell, majd meglátom, kemény lesz-e még. *(Belevág)*

KURÁZSI MAMA Jól borsozza meg, hogy a fő-zsoldoskapitány úr meg ne érezze a bűzét.

A sátorba lép a zsoldosvezér, a tábori pap és Eilif

A ZSOLDOSVEZÉR *(Eilif vállát veregeti)* Nos, fiam, gyere be a kapitányodhoz, s ülj a jobbomra. Hőstettet vittél véghez, egyszerű lovas katona létedre, és Istenért tetted, amit tettél, vallásháborúban, ezt külön is megbecsülöm, egy aranykösöntyűvel, mihelyt beveszem a várost. Azért jöttünk, hogy megmentsük a lelkűket, s mit tesznek ők, a szemérmetlen, mocskos dög parasztok? Elhajtják előlünk a bármaikat. Bezzeg a papjaikat tömik elől-hátul - de te móresre tanítottad őket. Itt van ni, egy korsó vörös bor, magam töltöm, egy hajtásra igyuk ki mindketten! Megcselekszik A tábori pap fenét se kap, nagyon is ájtatos. S mit akarsz ebédre, kincsem?

EILIF Egy falat húst, ha lehetne.

A ZSOLDOSVEZÉR Szakács, húst!

A SZAKÁCS És még vendéget is hoz, mikor nincs semmink.

Kurázsi mama elhallgattatja, mert hallgatózni akar.

EILIF Parasztnyúzástól jön meg az étvágy.

KURÁZSI MAMA Jesszus, ez az én Eilifem!

A SZAKÁCS Kicsoda?

KURÁZSI MAMA Az idősebb fiam. Két éve vesztettem el a szemem elől, ellopták az országúton, és nagy kegyben állhat, ha a fő-fővezér ebédre hívja, de mit adhatsz nekik enni? Egy nagy semmit! Hallottad, mit akar a vendég: húst! Érts a szóból, gyorsan kapd el ezt a kappant, egy aranyba kerül.

A ZSOLDOSVEZÉR *(leült Eliffel és a tábori pappal, üvölt)* Enni adj, Lamb, te ördög szakácsa, mert agyonváglak.

A SZAKÁCS Add ide, a fene beléd, te zsaroló.

KURÁZSI MAMA Azt hittem, ez olyan nyavalyás szárnyas.

A SZAKÁCS Nyavalyás is, add ide, bűn érte az ötven garas.

KURÁZSI MAMA Egy aranyat mondtam. A nagyobb fiamért, a főhadvezér úr kedves vendégéért nekem semmi se drága.

A SZAKÁCS *(odaadja a pénzt)* Legalább kopaszd meg, míg tüzet rakok.

KURÁZSI MAMA *(nekiül a kopasztásnak)* Micsoda képet vág majd, ha megismer. Ő a bátor, az okos fiam. Van még egy bárgyú fiam is, de az becsületes. A lány, az nem számít. De legalább nem beszél, az is valami.

A ZSOLDOSVEZÉR Igyál még egyet, fiam, ez a legkedvesebb falernumi borom, egyetlen hordóm van még belőle, vagy legfeljebb kettő, de megéri nekem, ha láthatom : van még szívbéli hithűség ebben a csürhében. És a lelkipásztor megint bámészkodhat, mert ő csak prédikál, de nem tudja, hogyan kell igazából csinálni a dolgot. És most, Eilif fiam, mondd el nekünk pontosan, milyen finoman tetted lóvá a parasztokat, s hogyan kaparintottad meg a húsz marhát. Remélhetőleg hamarosan itt lesznek.

EILIF Egy vagy legfeljebb két nap múlva.

KURÁZSI MAMA Milyen figyelmes gyerek az Eilifem, hogy csak holnap hajtja be az ökröket, különben rá sem ba-góztál volna az én kappanomra.

EILIF Szóval, így volt: megtudtam, hogy a parasztok sutytyomban, főleg éjszaka, az elrejtett ökröket az erdőből egy bizonyos bozótosba hajtják. Ide akartak értük jönni a városbeliek. Engedtem, hadd tereljék össze nyugodtan az ökreiket, azok oda túlról, gondoltam, köny-nyebben megtalálják őket, mint én. Az embereimet pedig kiéheztettem a húsra, két napon át még a szűk porciót is megkurtítottam, úgyhogy a nyál összefutott a szájukban, ha csak olyan szót hallottak, ami hús-sal kezdődik, mint husáng.

A ZSOLDOSVEZÉR Ezt okosan csináltad.

EILIF Talán. A többi semmiség. Csak a parasztoknak fus-télyuk volt, s háromszor annyian voltak, mint mi, s gyilkosán nekünk estek. Négyen beszorítottak engem a bokrosba, kiverték a vaskót a kezemből, s ordították: add meg magad! Mit csináljak, gondoltam, ezek miszlikbe vágnak.

A ZSOLDOSVEZÉR Mit csináltál ?

ELIF Nevettem.

A ZSOLDOSVEZÉR Micsoda?

EILIF Nevettem. így aztán beszélgetni kezdtünk. Én tüstént alkudozásba csaptam, s mondtam: sok nekem húsz arany egy ökörért. Adok tizenötöt. Mintha fizetni akarnék. Ők meghőkölnek, s vakarják a fejüket. Én meg mindjárt kapok a vaskóm után, és összeaprítom őket. Szükség törvényt bont, igaz?

A ZSOI.DOSVEZÉR Mit szólsz hozzá, lelkipásztor ?

A TÁBORI PAP Szigorúan véve, ez a mondat nincs benne a bibliában, de a mi Urunk öt kenyérből ötszázat varázsolt elő, nem is volt ott ínség, meg is követelhette, hogy az ember szeresse a felebarátját, mert mindenkinek tele volt a gyomra. Manapság másképp van.

A ZSOLDOSVEZÉR *(nevet)* Egészen másképp. Most mégis kapsz egy kortyot, te farizeus. *(Eilifhez)* Összeaprítottad őket, így helyes, hogy az én derék embereim végre jó falathoz jussanak. Nincs benne az írásban: „Amit testvéreim közül a legcsekélyebbel cselekedtél, velem cselekedted

azt” ? És mit tettél velük ? Jó ebédet szereztél nekik ökör húsból, mert nem szokták meg a penészes kenyeret, hanem bizony azelőtt mindegyik elkészítette a sisakjában a hideg frissítőt zsemléből és borból, mielőtt rohamra indult Istenért.

EILIF Igen, mindjárt a vaskóm után kaptam, és összeaprítottam őket.

A ZSOLDOSVEZÉR Egy ifjú Caesar mozog benned. Látnod kéne a királyt.

EILIF Láttam messziről. Van benne valami fényesség. Őt akarnám példaképemül.

A ZSOLDOSVEZÉR Benned is van valami belőle. Én az ilyen bátor katonát, mint te, megbecsülöm. Úgy bánok vele, mint a fiammal. *(A térképhez vezeti)* Nézd meg, hogy állunk, Eilif; itt még sok a tennivaló.

KURÁZSI MAMA *(eddig figyelt, és most dühösen tépkedi a kappant)* Nagyon rossz főkapitány lehet ez.

A SZAKÁCS Haspók, az igaz, de mért volna rossz?

KURÁZSI MAMA Mert bátor katonákra van szüksége, azért. Ha jó haditervet tud csinálni, akkor minek neki a bátor katona? A közönségesek is megtennék. Egyáltalán, ahol túl nagy erények vannak, ott világos, hogy valami bűzlik.

A SZAKÁCS Azt gondoltam, az a világos, hogy minden rendben van.

KURÁZSI MAMA Nem, nem, ott valami bűzlik. Mert hogyha a zsoldosvezér vagy a király tökfilkó, és az embereit koszos kátyúba vezeti, akkor van szükségük a katonáknak halálmegvető bátorságra, és ez persze erény. De ha még fukar is, és kevés katonát verbuvál, akkor meg csupa Herkulessel juthat csak előre. És ha hanyag disznó, és semmivel se törődik, akkor meg legyen a katona okos, mint a kígyó, különben vége. Csuda mód hűségesnek is kell lennie, ha mindig túl sokat kívánnak tőle. Csupa olyan erény ez, amire tisztességes országnak, jó királynak, derék zsoldosvezérnek nincs szüksége. Rendes országban nem kell erény, mindenki közönséges ember lehet, se nagy bölcs, se nagy hős.

A ZSOLDOSVEZÉR Fogadok, hogy katona volt az apád.

EILIF Mégpedig jó katona, mint hallom. Anyám épp azért óva intett a katonaságtól. Tudok egy dalt.

A ZSOLDOS VEZÉR Énekeld el nekünk. *(Üvöltve)* Mi lesz az ebéddel!

EILIF A címe: *Dal a lányról meg a huszárról.*

Énekel s haditáncot jár, szabijával a kezében

Jaj, tép a golyó, meg a dárda se jó.

S benyel ám a folyó, hiszen árad.

Mit is ér az erő? Vár száz temető!

Mondta a lány a huszárnak. Ám a

huszár nevetett csuda mód, Hallva

a dob-meg a trombitaszót: Egy kis

csata az sosem árthat! Egy kis

csata az sosem árthat!

Oly széles a világ, megyek, áldjon az ég,

És a dárda se szúr majd,

És a dárda se szúr, ha letöröm a hegyét:

Szólt a huszár a leánynak.

Jaj, nyögheti majd, aki szóra se hajt,

Aki fittyet hány a tanácsnak.

Hova mész ? Hova mész ? Meghalni nehéz!

Mondta a lány a huszárnak.

Ám a huszár megy a késsel övén,

Belegázol az árba a hetyke legény,

Mert néki a víz mit is árthat ?

Ha fehéren a hold a tetőre kiül,

Hazatér a csapat már,

Hazatér a csapat, sose félj egyedül!

Szólt a huszár a leánynak.

KURÁZSI MAMA *(a konyhában kanalával a fazekat ütögetve folytatja)* Nyomodon fut a szél, lepi hóval a tél, S a babér sose fűti a házat! Fuj a szél, fuj a szél! Uram, óvd, aki él! Mondta a lány a huszárnak.

EILIF Mi az?

KURÁZSI MAMA *(tovább énekel)*

Am a huszár megy a késsel övén,

Belevágtat az árba a hetyke legény -

De megölte a víz, hiszen áradt.

A nyomán fut a szél, lepi jéggel a tél,

S a babér sose fűti a házat,

Babér sose fűti a házat.

Nyomodon fut a szél, lepi hóval a tél,

S a babér sose fűti a házat!

Jaj, nyögheti majd, aki szóra se hajt,

Mondta a lány a huszárnak.

A ZSOLDOSVEZÉR Megkergültek ma a konyhámban ?

EILIF *(kiszalad a konyhába. Megöleli az anyját)* Mama, hát itt vagy? Hol vannak a többiek ?

KURÁZSI MAMA *(a karjában)* Jól vannak, mint hal a vízben. Stüsszi zsoldfizető mester lett a Második Regimentnél, így legalább nem kerül csatába, egészen nem tudtam kihúzni a pácból.

EILIF S hogy van a lábad ?

KURÁZSI MAMA Reggel bizony nehezen tudom beszuszakolni a cipőbe.

A ZSOLDOSVEZÉR *(melléjük lépett)* Szóval te vagy az anyja. Remélem, több ilyen fiad van még az én számomra.

EILIF Milyen csuda szerencse: itt ülsz a konyhában, s hallod, amint kitüntetik a fiadat!

KURÁZSI MAMA Igen, hallottam. *(Pofon üti)*

EILIF *(fogja az arcát)* Mert elfogtam az ökröket?

KURÁZSI MAMA Nem. Hanem mert nem adtad meg magad, amikor négyen mentek rád, és miszlikbe akartak vágni! Nem arra tanítottalak, hogy vigyázz magadra? Te finn Belzebub!

A zsoldosvezér és a tábori pap nevetve áll az ajtóban.

3.

További három év múlva Kurázsi mama fogságba kerül egy finn ezred töredékével. Lánya megmenekül, az ekhós szekér is, de becsületes fia meghal Tábor. Délután. Egy póznán a regimentzászló.

Kurázsi mama tömérdek áruval teleaggatott ekhós szekerétől egy nagy ágyúig szántó kötelet feszített ki, s Kattrinnal együtt ruhát hajtogat az ágyún. Közben a lőportárossal egy zsák golyóra alkudozik. Stüsszi, most már zsoldfizető mesteri mundérban, figyeli őket.

Yvette Pottier, csinos kis nőszemély, tarka fejfedőt varr, előtte egy pohár pálinka. Harisnyában van, piros magas sarkú cipője mellette a földön

A LŐPORTÁROS Két aranyért magának adom a zsák golyót. Ez igazán olcsó, szükségem van a pénzre, mert az óbester két napja vedel a tisztekkel, és kifogyott a likőr.

KURÁZSI MAMA Ez katonai muníció. Ha megtalálják nálam, haditörvényszék elé kerülök. Ti disznók, ti eladjátok a golyót, és a katona nem tud lőni.

A LŐPORTÁROS Ne legyen olyan kőszívű, kéz kezet mos.

KURÁZSI MAMA Hadianyagot nem veszek. S főleg nem ezért az árért.

A LŐPORTÁROS Öt aranyért vagy akár nyolcért még ma este eladhatja szép csöndben a Negyedik Ezred lőszermesterének, ha nyugtát ad neki tizenkét aranyról. Neki már egyáltalán nincs muníciója.

KURÁZSI MAMA Mért nem adja el maga? …

A LŐPORTÁROSfNlert nem bízom benne, barátok vagyunk,

KURÁZSI MAMA *(elveszi a zsákot)* Add ide. *(Kattrinhoz)* Vidd hátra, és fizess neki másfél aranyat. *(A lőportáros protestálására)* Mondom, másfél aranyat.

Kattrin hátrahurcolja a zsákot, a lőportáros követi. Kurázsi mama Stüsszihez:

Itt az alsónadrágod, vigyázz rá, már október van, s könnyen őszre fordulhat az idő, nem mondom, hogy kell fordulnia, mert már megtanultam, hogy semminek sem muszáj bekövetkeznie, ahogy gondolná az ember, még az évszakoknak sem. De a regimentpénztárnak rendben kell lennie, ha boszorkányok potyognak is az égből. Rendben van a pénztár?

STÜSSZI Rendben, mama.

KURÁZSI MAMA Ne feledd el soha, azért lettél zsoldfizető mester, mert becsületes vagy, nem pedig bátor, mint a bátyád, s leginkább, mert olyan együgyű vagy, hogy sohase jutna eszedbe, hogy ellépj a pénztárral, neked aztán nem. Ez legalább megnyugtat. És el ne hányd a nadrágodat.

STÜSSZI Nem, mama, majd a szalmazsák alá teszem. *(El akar menni)*

A LŐPORTÁROS Veled megyek, mester.

KURÁZSI MAMA Meg ne tanítsd a fortélyaidra!

A lőportáros köszönés nélkül elmegy Stüsszivel

YVETTE *(utánaint)* Köszönhetnél is, raktáros!

KURÁZSI MAMA *(Yvette-hez)* Nem szeretem, ha együtt járnak. Nem jó társaság ez az én Stüsszimnek. De a háború, az szépen gyarapszik. Ha minden ország belemászik, eltarthat négy-öt évig is, mint a pinty. Egy csepp előrelátás, semmi bolondság, és jó boltot csinálok. Mért iszol délelőtt? Nem tudod, hogy csak betegebb leszel tőle?

YVETTE Ki mondja, hogy beteg vagyok, ez csak rágalom!

KURÁZSI MAMA Mindenki mondja.

YVETTE Mert mindenki hazudik, Kurázsi mama, kétségbe vagyok esve, mert mindenki úgy kerül engem, mint a rohadt halat, e miatt a hazugság miatt, minek is varrom a kalapomat ? *(Félredobja)* Ezért iszom délelőtt, pedig sose tettem, csupa szarkaláb lesz az ember képe tőle, de most minden mindegy. A Második Finn Regimentnél mindenki ismer engem. Otthon kellett volna maradnom, mikor az első otthagyott. Csak büszke ne legyen a magunkfajta, nyelni kell a trágyalevet, különben lecsúszik az ember.

KURÁZSI MAMA Csak ne kezdd megint a Péteredet, meg hogy mi volt aztán - az én ártatlan lányom előtt.

YVETTE De csak hallgassa meg, hadd fegyverkezzék a szerelem ellen.

KURÁZSI MAMA Az ellen nincs fegyver.

YVETTE Akkor is elmondom, legalább könnyebb lesz a szívem. Azzal kezdődött, hogy a szép Flandriában nőt tem fel, különben nem is találkoztam volna vele, s nem ülnék itt Lengyelországban, mert katonaszakács volt, szőke, hollandi, de sovány, mint az ujjam. Kattrin, őrizkedj a soványaktól, de ezt persze még nem tudtam akkor, azt se, hogy már volt valakije, és különben is Pipáspéternek hívták, mert soha a pipát ki nem enged te a szájából, semmikor, annyira mindegy volt neki.

(Elénekli a Cimboráló nótát)

CIMBORÁLÓ NÓTA

Tizenhét voltam éppen.

Az ellenség bejött,

De szögre tette a szablyát,

S parolázott a nép. között.

És aztán májusban

Tudjuk, hogy május van,

Az ezred büszkén körben állt,

Tisztelgett, míg a dob dobolt,

Aztán az éjben szétoszolt,

És vélünk cimboráit.

Az én ellenfelem volt

A főszakács maga,

Gyűlöltem őt egész nap,

S szerettem minden éjszaka.

Mivelhogy májusban

Tudjuk, hogy május van,

Az ezred büszkén körben áll,

Tiszteleg, míg a dob dobol,

Aztán az éjben szétoszol,

És vélünk cimborái.

Az érzés, mint a rózsa

Szivemben egyre nőtt,

Nem értette a város,

S hogy mért is nem vetem meg őt.

És egyszer reggel lett,

S nékem befellegzett,

A népség, mint az ár zúdult,

Szerszám csörgött, pata dobolt,

A had pakolt, ő közte volt, [

S az ezred elvonult.

Sajnos, utána utaztam, de sohasem találkoztam vele, már öt éve. *(Az ekhós szekér mögé támolyog)*

KURÁZSI MAMA Itt hagytad a kalapod.

YVETTE Vigye, aki akarja.

KURÁZSI MAMA Hát okulj ebből, Kattrin. Soha ne kezdj katonanépséggel. A szerelem égi hatalom, óvlak tőle. Még nem katonával sem fenékig tejföl. Azt mondja, hogy megcsókolja a földet, amerre jársz - ha már itt tartunk, megmostad tegnap a lábad? -, és máris a szolgálója vagy. Légy boldog, hogy némának születtél, így sose keveredhetsz ellentmondásba, nem is akarnád leharapni a nyelvedet, mert kiszalasztottad a szádon az igazságot, Isten ajándéka a némaság. Ott jön a fővezér szakácsa, mit akarhat?

Szakács és a tábori pap jön

A TÁBORI PAP Üzenetet hozok a fiától, Eiliftől, a szakács meg velem jött, mert tetszik ám maga neki.

A SZAKÁCS Csak azért jöttem, hogy egy kis levegőt szippantsak.

KURÁZSI MAMA Azt megteheti itt mindig, ha tisztességesen viselkedik, de ha nem, akkor elbánok magával. Mit akar a fickó, nincs fölös pénzem.

A TÁBORI PAP Voltaképpen Eilif öccsének kell átadnom az üzenetet, a zsoldfizető mesternek.

KURÁZSI MAMA Az már nincs itt, és máshol sincs. Ő nem a bátyja fizetőmestere. Csak ne vigye kísértésbe, s ne legyen okos az ő bőrére. *(Pénzt ad neki az oldaltáskájából)* Adja ezt neki, színtiszta vétek, az anyai szeretetre spekulál, és szégyellje magát.

A SZAKÁCS Bizony, nemsokára neki kell vágnia a regimenttel, ki tudja, talán a halálnak. Tegyen még hozzá valamit, megbánja később. Kőszívűek vagytok ti, aszszonyok, de később megbánjátok. Mit számított volna az a pohárka pálinka, mégse kapta meg, s ki tudja, ott fekszik majd a fekete földben, nem tudjátok többé kikaparni.

A TÁBORI PAP Ne legyen már olyan érzékeny. A háborúban elesni kegyelem, nem szerencsétlenség, miért is? Ez vallásháború. Nem közönséges, hanem különleges háború, a hitért vívják, s azért Istennek tetsző.

A SZAKÁCS Úgy is van. Háború ez, ahol sarcolnak, öldökölnek, fosztogatnak, egy kis megbecstelenítés se árt, de mégis különbözik minden más háborútól, mert hiszen vallásháború, ez világos. De itt is kiszárad az ember torka, ismerje el.

A TÁBORI PAP *(Kurázsi mamához, a szakácsra mutatva)* Megpróbáltam visszatartani, de azt mondta, maga megbabonázta, magáról álmodik.

A SZAKÁCS *(rágyújt a makrapipájára)* Csakis egy pohárka törkölyt szeretnék a szép kezéből, semmi rosszat. Elég bajom van így is, mert a pap egész úton olyan tréfákkal traktált, hogy most is pirul a pofám tőle.

KURÁZSI MAMA És papi ruhában! Muszáj inni adnom nektek, mert bizony még erkölcstelenül megkörnyékeztek, puszta unalomból.

A TÁBORI PAP Ez kísértés, mondta az udvari pap, és nem állt ellen neki. *(Mentében megfordul Kattrin után)* Ki ez a kellemetes személy?

KURÁZSI MAMA Ez nem kellemetes, hanem tisztességes személy.

A pap és a szakács Kurázsi mamával a kocsi mögé húzódik. Kattrin utánuk néz, otthagyja a mosott ruhát, a kalaphoz lép. Fölszedi, leül, húzza fölfelé a piros cipőt. Hallani, amint Kurázsi mama a pappal és a szakáccsal hátul politizál

A lengyeleknek itt Lengyelországban nem kellett volna beleavatkozniuk. Az igaz, a mi királyunk bevonult hozzájuk, paripával, emberre], szekérrel, de a lengyelek ahelyett, hogy fönntartották volna a békét, beleavatkoztak a saját ügyeikbe, s megtámadták a királyt, amikor a legnagyobb békességgel erre vonult. így megszegték a békét, a vér az ő fejükre száll.

A TÁBORI PAP A mi királyunk csak a szabadsággal törődött. Bezzeg a császár mindenkit leigázott, a lengyeleket éppúgy, mint a németeket, és a királynak föl kellett szabadítania őket.

A SZAKÁCS Látom, pompás a pálinkája, nem csalódtam az arcában, de ha már a királyról beszélünk, a szabadság, amit szét akart terjeszteni Németországban, bizony elég sokba került neki, mert közben a sóadót kellett Svédországban bevezetnie, bizony sok pénzt szúrtak le érte a szegény emberek, mint mondtam, s akkor még a németeket is be kellett csuknia, fel kellett négyeltetnie, annyira ragaszkodtak a rabszolgaságukhoz a császár mellett. Persze ha valaki nem akart szabad lenni, azzal a király nem kukoricázott. Először csak Lengyelországot akarta megvédeni a gonosz emberektől, leginkább a császártól, de evés közben jön meg az étvány, hát megvédte egész Németországot. Bizony, kemény dió volt. így a szegény király csak mérget nyelt a jósága meg a sok költsége miatt, erre persze adókkal kellett megszereznie a pénzt, ami rossz vért szült, de hát nem zavartatta magát. Egy szólt mindig mellette, isten szava, s az bizony rá is fért. Mert különben még azt povedálták volna, hogy magáért teszi meg a nyerészkedésért, így mindig tiszta volt a lelkiismerete, s az neki a legfontosabb.

KURÁZSI MAMA Látszik, hogy maga nem svéd, különben másképp beszélne a hős királyról.

A TÁBORI PAP Végül is az ő kenyerét eszi.

A SZAKÁCS Én nem eszem az ő kenyerét, hanem sütöm.

KURÁZSI MAMA Győzhetetlen, mert az emberei hisznek benne. *(Komolyan)* Ha az ember a nagyfejűek szavát hallgatja, úgy látszik, hogy ők csak istenfélelemből vezetik a háborút, s mindenért, ami szép, ami jó. De ha az ember jobban odakukucskál, kiderül, hogy nem olyan tökfilkók - a háborút a haszonért vezetik. Különben a magamfajta kicsiny ember nem is segítene nekik.

A SZAKÁCS Bizony úgy van.

A TÁBORI PAP S jól tenné, maga hollandi, hogyha megnézné itt a felvont zászlót, mielőtt véleményt mond Lengyelországban.

KURÁZSI MAMA Itt mindenki derék lutheránus. Egészségükre!

Kattrin Yvette kalapjában páváskodik, s Yvette járását utánozza. Hirtelen ágyúdörgés és lövés hallátszik.

Dobszó. Kurázsi mama, a szakács és a pap hirtelen előrerohannak a kocsi mögül, a két utóbbi még pohárral a kezében. A lőportáros és egy katona az ágyúhoz szalad, s megpróbálják eltolni

Mi van itt? Előbb le kell szednem a mosott ruhát, szemtelen fickók! *(Megpróbálja a ruhát megmenteni)*

A LŐPORTÁROS A katolikusok! Rajtaütés. Nem tudjuk, el bírunk-e iszkolni innen. *(A katonához)* Mentsd az ágyút! *(Továbbfut)*

A SZAKÁCS Az isten szerelmére, nekem a vezérhez kell mennem. Kurázsi asszony, valamelyik nap okvetlen átjövök egy kis fecsegésre. *(Elrohan)*

KURÁZSI MAMA Várjon, itt hagyta a pipáját!

A SZAKÁCS *(távolról)* Tegye el nekem! Kell még.

KURÁZSI MAMA Épp most, amikor már menni kezdett a bolt!

A TÁBORI PAP Hát akkor én is elmegyek. Persze ha anynyira nyakunkon az ellenség, talán veszélyes is. Boldogok a békességre igyekezők. Egy kabát kellene, csak kölcsönbe.

KURÁZSI MAMA Nem adok kölcsönbe kabátot, még az életem árán sem. Rossz tapasztalataim vannak.

A TÁBORI PAP De én különösen veszélyben vagyok, a hitem miatt.

KURÁZSI MAMA *(hoz egy kabátot)* Rossz lelkiismerettel teszem. No, fusson.

A TÁBORI PAP Szívemből köszönöm, ez az igazi nagylelkűség, de talán jobb, ha megülök itt, gyanút keltenék, s magamra vonnám az ellenséget, ha futni látnának.

KURÁZSI MAMA *(a katonához)* Hagyd a fenébe, te szamár, ki fizet meg érte? Átveszem tőled megőrzésbe, neked meg tán az életedbe kerül.

A KATONA *(elfutva)* Majd tanúsítja, hogy mindent megpróbáltam.

KURÁZSI MAMA Esküszöm. *(Meglátja a lányát a kalapban)* Mit csinálsz te ezzel a ringyókalappal ? Veszed le rögtön azt a tökfedőt, megkompolyodtál ? Most, mikor jön az ellenség? *(Lerántja a kalapot Kattrin fejéről)* Találjanak meg, s lotyóvá tegyenek? Még a cipőt is felhúzta, ezt a babiloni cipőt! Le vele! *(Le akarja húzni)* Jézus, segítsen, prédikátor uram, hogy le tudja rántani a lábbelit! Tüstént jövök. *(A kocsihoz fut)*

YVETTE *(jön, púderozza magát)* Mit mond, jönnek a katolikusok ? Hol a kalapom ? Ki taposott rajta ? így nem mászkálhatok, ha jönnek a katolikusok. Mit gondolnának rólam? Tükröm sincs. *(A paphoz)* Milyen vagyok? Nem sok a rizspor?

A TÁBORI PAP Épp elég.

YVETTE És hol a piros cipő ?

Nem találja, mert Kattrin a szoknyája alá húzta a lábát

Itt hagytam a földön. Most vissza kell mennem a sátramba, meztélláb. Micsoda szégyen! *(El)*

Stüsszi futva jön egy kis pénzes szekrénnyel

KURÁZSI MAMA *(be, egy marék hamuval. Kattrinhoz)* Itt a hamu. *(Stüsszihez)* Mit cepelsz te itt?

STÜSSZI A regimentpénztárt.

KURÁZSI MAMA Dobd el! Vége a zsoldfizető mesterségnek.

STÜSSZI Ezt rám bízták. *(Hátramegy)*

KURÁZSI MAMA *(a paphoz)* Húzd le a papi ruhát, prédikátor uram, mert kabát ide, kabát oda, megismernek. *(Bekeni Kattrin arcát hamuval)* Maradj nyugton! így, egy kis mocsok, és

biztonságban vagy. Micsoda szerencsétlenség ! Az őrség nyilván leszopta magát. Mondják, a gyertyát a véka alatt kell tartani. Egy katona, különösen, ha katolikus, meg egy takaros pofácska, s máris kész a ringyó. Hétszámra nincs zabáinivalójuk, aztán ha sikerült összerabolniuk valamit, máris ráesnek a fehércselédekre. Most már jó. Mutasd a képed. Nem rossz. Mintha ganajban túrtál volna. Ne reszkess, így semmi bajod se eshet. *(Stüsszihez)* Hol hagytad a pénzszekrényt?

STÜSSZI Azt gondoltam, a kocsiba dugom.

KURÁZSI MAMA *(rémülten)* Micsoda, az én kocsimba? Ilyen istenverte baromságot! Ha egy percre félrenézek! Felkötnek mindhármunkat!

STÜSSZI Akkor máshová dugom, vagy futok vele együtt.

KURÁZSI MAMA Itt maradsz, már késő.

A TÁBORI PAP *(félig átöltözve, előre)* Szentséges Úristen, a zászló!

KURÁZSI MAMA *(leszedi az ezredzászlót)* Bozse moj! Már észre se veszem. Huszonöt éve látom.

Az ágyúdörgés erősödik

Három nap múlva, délelőtt. Az ágyú eltűnt. Kurázsi mama, Kattrin, a tábori pap és Stüsszi bánatosan üldögélnek, esznek

STÜSSZI Már harmadik napja lustálkodom itt, és az őrmester úr, aki mindig olyan elnéző volt velem, most már lassan megkérdezheti: hol van az a Stüsszi a zsoldskatulyával?

KURÁZSI MAMA Örülj, hogy nem leltek a nyomodra.

A TÁBORI PAP Hát én mit szóljak? Én se tarthatok itt áhítatot, jól megjárnám vele. A szív teljességéből szól a száj - mondja az írás -, de jaj nekem, ha pofázom!

KURÁZSI MAMA Úgy van. Az egyik itt ül nekem a vallásával, a másik a pénzszekrényével. Nem tudom, melyik veszélyesebb.

A TÁBORI PAP Isten kezében vagyunk.

KURÁZSI MAMA Nem hiszem, hogy elvesztünk volna, de aludni, azt nem tudok. Ha nem volnál itt, Stüsszi, könnyebb volna. Azt hiszem, eligazítottam a dolgot. Azt mondtam nekik, én szemben állok az Antikrisztussal, a svéddel, akinek szarvai vannak, és láttam is, hogy a bal szarva egy kicsikét elkopott. Kihallgatás közben megkérdeztem, hol vásárolhatok szentelt gyertyát, de nem túl drágán. Ismerem én a dörgést, mert Stüsszi apja katolikus volt, és bizony gyakran kifigurázta a vallását. Nem egészen hittek nekem, de nincs markotányosnéjuk a regimentnél. Hát behunyták a fél szemüket. Talán mégis kimászunk a nyavalyából. Foglyok vagyunk, de úgy, mint a tetű a bundában.

A TÁBORI PAP A tej jó. Ami a mennyiséget illeti, a svéd étvágyunkat szűkebbre kell fognunk. Legyőzöttek vagyunk.

KURÁZSI MAMA Ki van legyőzve? A nagykutyák győzelme vagy veresége meg a mienk idelent nem ugyanaz a káposzta, csöppet se ugyanaz. Van olyan eset, amikor a lentiek csak nyernek avval, ha leverik őket. A becsület elveszett, de egyéb semmi. Emlékszem, egyszer Livóniában a mi zsoldoskapitányunkat úgy pozdorjává verte az ellenség, hogy a zűrzavarban egy hóka lovat szereztem a hadi cókmókbál, hét hónapig húzta a kocsimat, amíg aztán győztünk, és jött a felülvizsgálás. Általában elmondhatjuk, hogy nekünk, közönséges embereknek a győzelem és a vereség sokba kerül. Az a legjobb nekünk, ha „a. politika csak toporog, nem mozdul se té, se tova. *(Stüsszihez)* Egyél!

STÜSSZI Nem ízük. Hogy fizesse ki a zsoldot az őrmester ?

KURÁZSI MAMA Menekülésekor nem fizetnek zsoldot.

STÜSSZI Dehogynem, jár nekik. Zsold nélkül nem tartoznak menekülni. Egy lépést se kell tenniök.

KURÁZSI MAMA Stüsszi, a te lelkiismeretességed aggaszt engem. Beléd vertem, hogy becsületes légy, mert észt nem sokat adott neked az Isten, de mindennek van határa. Most én elmegyek a prédikátorral bevásárolni, egy katolikus zászlót meg húst. Senki se tud olyan remek húst választani, mint ő, olyan biztosan, mint az alvajáró. Azt hiszem, arról ismeri meg a jó falatot, hogy akaratlanul is összefut a nyál a szájában. Még jó, hogy megengedik a kereskedést. Kalmártól nem kérdeznek hitvallást, csak árat. És lutheránus nadrág is melegít.

A TÁBORI PAP Amint a kolduló barát mondta, amikor arra került a szó, hogy a lutheránusok fenekestül felfordítanak mindent városban és vidéken: koldusra mindig szükség van.

Kurázsi mama eltűnik a kocsiban

A pénzes skatulyáért mégiscsak aggódik. Eddig nem vettek észre, mintha mindnyájan a kocsihoz tartoznánk, de meddig?

STÜSSZI Elrekkenthetem.

A TÁBORI PAP Az talán még veszélyesebb. Ha valaki meglát! Sok a spicli. Tegnap reggel fölbukkant az orrom előtt egy az árokból, amikor a szükségemet végeztem. Megijedtem, és alig tudtam egy kis fohászkodást viszszafojtani. Elárult volna. Azt hiszem, még a ganéjt is megszagolnák ezek, hogy nem evangélikus-e. A spicli olyan förtelmes kis dugó-ember volt, kötéssel a fél szemén.

KURÁZSI MAMA *(egy kosárral mászik le a kocsiról)* Mit találtam, te szégyentelen perszóna ? *(Diadalmasan magasra emeli a piros cipőt)* Yvette piros topánkája! Hidegvérrel elcsórta. Mert maga telebeszélte a fejét azzal, hogy kellemetes személy! *(A cipőt visszarakja a kosárba)* Visszaadom. Ellopni Yvette cipőjét! Az a lány tönkreteszi magát a pénzért, ezt megértem, de te ingyen tennéd, gyönyörűségből. Megmondtam, várnod kell a békéig. Csak semmi katona! Várj a békére, akkor rázhatod a rongyot.

A TÁBORI PAP Nem is rázza olyan nagyon.

KURÁZSI MAMA Még mindig éppen eléggé. Ha olyan, mint egy darab kő Dalarnéban, ahol nincs is más, anynyira, hogy az emberek azt mondják: ez a nyomorék semmi vizet nem zavar, nekem akkor a legkedvesebb. Addig nem történik baja. *(Stüsszihez)* Otthagyod a pénzszekrényt, ahol van, hallod ? És vigyázz a húgodra, szüksége van rá. Sírba visztek. Szívesebben őriznék egy zsák bolhát.

El a tábori pappal. Kattrin összeszedi az edényt

STÜSSZI Már nem sokáig ülhetünk ingujjban a napon.

Kattrin egy fára mutat

Igen, a levél már megsárgult.

Kattrin mozdulatokkal kérdezi, hogy akar-e inni

Nem iszom. Gondolkodom. Szünet

Azt mondja, nem alszik. Mégis el kell vinnem a szekrényt, jó rejtekhelyet találtam. Mégis adj egy jó pohárral.

Kattrin a kocsi mögé megy

Eldugom a vakondlyukba a folyónál, míg végleg el nem viszem. Talán már ma éjszaka hajnal fele kiszedem, és elviszem a regimenthez. Nem menekülhettek messze három nap alatt. Hogy elképed majd az őrmester úr! Aszondja majd, no Stüsszi, nem csalódtam benned. Rád bíztam a pénzt, és te visszahoztad.

Mikor Kattrin visszatér a pohárral a kocsi mögül, két ember áll előtte, az egyik egy őrmester, a másik kalapját lengeti a lány előtt. Kötés van a fél szemén

A BEKÖTÖTT SZEMŰ Dicsértessék, drága kisasszony. Látott itt valakit a Második Finn Ezred kvártélyából?

Kattrin nagyon megijed, előrefut, kiönti a pálinkát.

Azok ketten egymásra néznek, visszavonulnak, de már meglátták az oldalt üldögélő Stüsszit

STÜSSZI *(fölriad gondolataiból)* A felét kiöntötted. Micsoda bolondságaid vannak? Hová tetted a szemedet? Nem értlek. El kell mennem, elhatároztam, ez a legjobb.

Föláll. A lány mindent megpróbál, hogy a veszélyre figyelmeztesse. Stüsszi elhárítja magától Szeretném tudni, mit akarsz. Bizonyosan jót akarsz, nyomorult lelkecském, de nincs nyelved hozzá. Mit bánom, hogy kiöntötted a pálinkát, iszom én még jó pár kortyot életemben, nem számít az az egy. *(Kihozza a kocsiból a szekrénykét, a kabátja alá rejti)* Mindjárt visszajövök. De most már ne állj az utamba tovább, mert megmérgelődöm. Elhiszem, hogy jót akarsz. Bár tudnál beszélni.

Amint a lány vissza akarja tartani, a fiú megcsókolja, és kiszabadítja magát. El. A lány kétségbe van esve, föl-le szaladgál, egyetlen hang nélkül. A tábori pap és Kurázsi mama visszatér. Kattrin odarohan az anyjához

KURÁZSI MAMA Mi az, mi az? Egész kikeltél magadból. Bántott valaki? Hol van Stüsszi? Mondd el tisztességesen, Kattrin. Anyád megért téged. Mit, a szamár fickó mégis elvitte a szekrényt ? Majd kupán vágom az alamuszit. Ne siess annyira, ne fecsegj, használd a kezedet, nem szeretem, ha vonítasz, mint egy kutya, mit gondol a prédikátor úr? Még megborzad tőled. Egy félszemű volt itt?

A TÁBORI PAP A félszemű, az spicli. Elfogták Stüsszit?

(Kattrin megrázza a fejét, vállát vonogatja) Végünk.

KURÁZSI MAMA *(kiveszi a kosárból a katolikus zászlót, a tábori pap pedig felerősíti a zászlórúdra)* Húzza, föl az új zászlót!

A TÁBORI PAP *(keserűen)* Itt mindenki derék katolikus.

Hátulról hangok hallatszanak. A két ember fogolyként hozza Stüsszit

STÜSSZI Engedjetek el, nincs nálam semmi. Ne rándítsd ki a vállperecemet, ártatlan vagyok,

AZ ŐRMESTER Ide tartozik. Ismeritek egymást.

KURÁZSI MAMA Mi? Honnét?

STÜSSZI Nem ismerem őket. Mit tudom én, kik ezek, semmi közöm hozzájuk. Megebédeltem itt, tíz garasba került. Lehet, hogy itt láttatok ülni, a leves el volt sózva.

AZ ŐRMESTER Kik vagytok, hé?

KURÁZSI MAMA Tisztességes emberek. Igaz, hogy megebédelt itt. És azt mondta, hogy él van sózva.

AZ ŐRMESTER Teszitek magatokat, mintha nem ismernétek!

KURÁZSI MAMA Hogy ismerném ? Nem ismerek mindenkit. Senkitől sem kérdem, hogy hívják, vagy hogy pogány-e; ha fizet, nem pogány. Pogány vagy?

STÜSSZI Dehogy.

A TÁBORI PAP Egész tisztességesen üldögélt, ki sem nyitotta a száját, csak amikor evett. Akkor pedig muszáj.

AZ ŐRMESTER És te ki vagy ?

KURÁZSI MAMA Az én csaposom. És biztosan szomjasok vagytok, hozok egy pohárka pálinkát, nyilván futottatok, és ki vagytok hevülve.

AZ ŐRMESTER Szolgálatban semmi pálinka. *(Stüsszihez)* Te valamit elvittél. Nyilván eldugtad a folyóparton. Kidudorodott a kabátod, mikor innen elmentél.

KURÁZSI MAMA Csakugyan ő volt az?

STÜSSZI Azt hiszem, ti másra gondoltok. Láttam valakit ugrálni, annak állt ki a kabátja. Nálam rossz helyen kereskedtek.

KURÁZSI MAMA Én is azt hiszem, ez tévedés, megesik az ilyesmi. Én jól ismerem az embereket, én vagyok Kurázsi mama, hallottatok már rólam, mindenki ismer -és én mondom nektek, ez a fickó becsületesnek látszik.

AZ ŐRMESTER A Második Finn Ezred pénzszekrényét kutatjuk. És tudjuk, milyen az, aki őrizte. Két napja keressük. Te vagy az.

STÜSSZI Nem én vagyok.

AZ ŐRMESTER S ha nem adod elő a szekrényt, véged van, azt tudod. Hol a szekrény?

KURÁZSI MAMA *(sürgetően)* Persze hogy előadja, ha különben vége. Ész nélkül, tüstént elmondja: nálam van, itt van, ti vagytok az erősebbek. Annyira nem bárgyú. Beszélj hát, te ostoba birka, az őrmester úr segíthet rajtad.

STÜSSZI De ha nincs nálam.

AZ ŐRMESTER Gyere. Majd kiderítjük. *(Elvezetik)*

KURÁZSI MAMA *(utánuk kiált)* Meg kell mondania. Anynyira nem bárgyú. És ne rándítsátok ki a vállperecét! *(Utánuk fut)*

Aznap este. A tábori pap és a néma Kattrin poharat öblít, kést tisztít

A TÁBORI PAP Ilyen esetek, mikor valakit elfognak, nem ismeretlenek a vallástörténetben. Emlékezz csak a mi Urunk és Megváltónk passiójára. Egy régi ének szól róla. *(Elénekli a Hórák dalát)*

A HÓRÁK DALA

Első órán, mint kinek

Gyilkosság a vétke,

Jézusunkat hurcolok

Pilátus elébe.

És ki így szólt:

Én tudom,

Bűn nélkül való ez

Azt már várta félúton

A király Heródes.

Három órán jött az

Úr Ostoroztatása,

És töviskorona szúrt

Égi homlokába.

Már csak gúnyba öltözött,

Köntösét leszedték,

S vitte annyi nép között,

Maga a keresztjét.

Hat óra volt: meztelen

A fára szegezték,

Vére omlott szüntelen,

És a kínverejték.

S mind-mind csúfolódtanak,

Két lator is éppen,

Úgy, hogy elborult a nap

Nagy szegyenletében.

Kilenc órán szólt ekképp:

Mért hagytál el engem ?

És ecetet és epét

Adtak neki menten.

Föld megrendült, hegy szakadt,

Hogy lelkét kiadta,

Templomkárpit meghasadt,

Szétrepedt a szikla.

Vecsemyekor azután

Latrok lábát törték,

Jézust pedig oldalán

Dárdával döf ölték.

Vérrel, vízzel oldala

Folyt a seben által,

Ezt cselekedtek vala

Az Ember Fiával.

KURÁZSI MAMA *(izgatottan jön)* Életre-halálra megy a játék. De az őrmesterrel lehet beszélni. Csak nem szabad bevallanunk, hogy a mi Stüsszinkről van szó, mert kiderül, hogy segítettük őt. Pénzkérdés az egész. De honnan vegyük a pénzt? Nem volt itt Yvette? Útközben találkoztam vele, már fölszedett egy óbestert, talán az vesz neki ilyen markotányos cókmókot.

A TÁBORI PAP Csakugyan el akarja adni ?

KURÁZSI MAMA Honnan vegyem a pénzt az őrmesternek ?

A TÁBORI PAP És miből él majd ?

KURÁZSI MAMA Ez az.

Yvette Pottier jön egy ásatag-vén óbesterrel

YVETTE *(átöleli Kurázsi mamát)* Édes Kurázsi mama, nahát, hogy ilyen hamar viszontlátjuk egymást! *(Suttogva)* Lehet szó a dologról. *(Hangosan)* Ez az én jó barátom, ő ad tanácsot üzleti ügyekben. Véletlenül hallottam, hogy a körülmények miatt el akarja adni a kocsiját. Számot tartanék rá.

KURÁZSI MAMA Nem adnám el, csak elzálogosítanám, semmit se siessünk el, ilyen kocsi nem könnyen kapható háborús időben.

YVETTE *(csalódottan)* Elzálogosítja? Azt gondoltam, eladja. Nem tudom, érdemes-e akkor. *(Az óbesterhez)* Mit gondolsz?

AZ ÓBESTER Amit te, báránykám.

KURÁZSI MAMA Csak elzálogosítom.

YVETTE Azt gondoltam, kell magának a pénz.

KURÁZSI MAMA *(szilárdan)* Kell a pénz, de inkább térdig járom a lábamat jobb ajánlat után, semmint hogy tüstént eladjam. Mert mi a kocsiból élünk. Jó alkalom ez neked, Yvette, ki tudja, akad-e még ilyen, és van jó barátod is, aki tanácsot ad neked, igaz?

YVETTE Igen, a barátom azt gondolja, ragadjam meg az alkalmat, de én nem tudom. Ha csak zálogba… Hiszen te is azt gondolod, hogy vegyük meg mindjárt.

AZ ÓBESTER Azt gondolom, báránykám.

KURÁZSI MAMA Akkor kutatnod kell olyat, ami eladó, talán találsz is, ha időt szánsz rá, s a barátod is körbe jár veled, mondjuk, egy hétig vagy kettőig, talán találsz valami alkalmatosát.

YVETTE Hát akkor mehetünk keresni, én igazán szívesen járdogálok, keresgélek, szívesen járok veled, Poldi, tiszta mulatság, igaz? És ha két hétig tart is! Mikor akarja visszaváltani, ha odaadjuk a pénzt?

KURÁZSI MAMA Két hét alatt visszaválthatom, talán egy hét is elég.

YVETTE Nem tudom, mit határozzak, Poldi, szívecském, adj tanácsot. *(Félrevonja az óbestert)* Tudom, hogy el kell adnia, ettől a fejem se fáj. És a zászlós, ez a szőke, ismered, pénzt akar nekem kölcsönadni. Bomlik utánam, azt mondja, emlékeztetem valakire. Mit tanácsolsz?

AZ ÓBESTER Óvlak tőle. Nem jóféle. Kihasznál majd. Megmondtam, veszek neked valamit, igaz, báránykám?

YVETTE Nem fogadhatom el tőled. Persze ha azt gondolod, hogy a zászlós kihasználhat… Poldi, elfogadom tőled.

AZ ÓBESTER Nagyon helyes.

YVETTE Tanácsolod?

AZ ÓBESTER Tanácsolom,

YVETTE *(vissza Kurázsihoz)* A barátom azt tanácsolja, vegyem meg. Állítson ki nyugtát arról, hogy a kocsi az enyém, ha eltelik a két hét, minden celeculával együtt, mindjárt átnézzük a készletet, a kétszáz aranyat később hozom. *(Az óbesterhez)* Előre kell menned a táborba, mindjárt megyek utánad, mindent át kell néznem, nehogy eltűnjék valami a kocsimról.

Megcsókolja. Az óbester elmegy. A lány fölkapaszkodik a kocsira

Kevés a csizma.

KURÁZSI MAMA Yvette, most nincs idő, hogy átnézd a kocsidat, ha ugyan a tied. Megígérted, hogy beszélsz az őrmesterrel Stüsszi végett, nincs egy perc veszteni való időnk se, hallom, egy óra múlva kerül a haditörvényszék elé.

YVETTE Csak a vászoningeket számlálom meg.

KURÁZSI MAMA *(szoknyájánál fogva lehúzza)* Te hiéna, te sakál, Stüssziről van szó. És egy szót se arról, hogy kitől jön az ajánlat, tégy úgy, Isten nevében, mintha a babája volnál, különben mindnyájunknak végünk, mert segítettünk rajta.

YVETTE A félszeműt a bozótosba rendeltem, biztosan ott van már.

A TÁBORI PAP És nem kell mindjárt az egész kétszázat ígérni, menj százötvenig, az is elég.

KURÁZSI MAMA A maga pénzéről van szó ? Kikérem magamnak, hogy beleavatkozzék. Maga megkapja a hagymalevesét. Fuss és ne alkudozz, az élete fordul rajta.

(Kitaszítja Yvette-et)

A TÁBORI PAP Én nem akartam beleszólni, de miből fogunk élni ? Hisz itt van nyakán a keresetképtelen lánya.

KURÁZSI MAMA Az ezredpénztárra gondolok, maga főokos.

A költségeket igazán felszámíthatjuk.

A TÁBORI PAP De elég ügyes az a lány ?

KURÁZSI MAMA Neki is érdeke, hogy kiadjam az ő kétszázát, és megkapja a kocsit. Nagyon is töri magát érte, ki tudja, meddig áll kötélnek az óbestere. Kattrin, te pucováld a késeket, végy tajtékkövet. És maga, maga se állingáljon itt, mint Jézus az Olajfák hegyén, igyekezzék, mossa a poharakat, este legalább ötszáz huszár érkezik, s majd megint hallhatom magától: „Nem szoktam meg a szaladgálást, jaj a lábam, prédikáció közben nem kellett futkorászni.” Azt hiszem, kiadják nekünk a fiút. Hála Istennek, megvesztegethetők. Nem ordas farkasok, hanem emberek, és szeretik a pénzt. A megvesztegethetőség ugyanaz az emberek közt, mint a Jóistennél a könyörületesség. A megvesztegethetőség: az az egyetlen reményünk. Amíg az tart, addig akadnak még enyhe ítéletek, és még az ártatlan is megmentheti az irháját a törvény előtt.

YVETTE *(zihálva jön)* Csak kétszázért engedik el. És gyorsan kell mennie a.dolognak. Már nem sokáig van a kezük között. Legjobb, ha mindjárt elmegyek a félszeművel az óbesteremhez. A fiú bevallotta, hogy nála volt a pénzesláda, hüvelykszorítóval vallatták. De a folyóba hajította, amikor észrevette, hogy a nyomában vannak. A pénzesládának vége. Rohanjak és hozzam el a pénzt az óbesteremtől ?

KURÁZSI MAMA A ládának vége? Hogy szerzem akkor vissza a kétszázamat?

YVETTE Hát maga azt gondolta, hogy kiveheti a ládából ?

Szépen lépre vitt volna engem. Ne reménykedjék. Fizetnie kell, ha vissza akarja kapni a fiát, vagy hagyjam abba az egész históriát, hogy maga megtarthassa a kocsiját?

KURÁZSI MAMA Ezt nem vettem számításba. Ne siettess, úgyis tied lesz a kocsi, vége már, tizenhét évig volt az enyém. Csak egy pillanat még, túlságosan hirtelen jött ez, mit csináljak, kétszázat nem adhatok, le kellett volna alkudnom. Kell, hogy maradjon valami a markomban, különben akárki behajíthat az országút árkába. Menj és mondd: adok százhúszat, másképp semmi se lesz a dologból, a kocsit úgyis elveszítem.

YVETTE Annyiért nem adják ki. A félszemű is kapkod fűhöz-fához, mindig a háta mögé néz, annyira izgatott. Ne adjam inkább az egész kétszázat ?

KURÁZSI MAMA *(kétségbeesve)* Nem adhatom. Harminc évig dolgoztam. Ez a lány már huszonöt éves, és nincs férje. Ő is itt van még. Ne gyötörj, tudom, mit csinálok.

Mondj százhúszat, vagy semmi se lesz belőle.

YVETTE Maga tudja. *(Gyorsan el)*

Kurázsi mama nem néz sem a prédikátorra, sem a lányára, leül és segít Kattrinnak a késtisztításban

KURÁZSI MAMA Ne törje el a poharakat, már egy sem a miénk. Figyelj a munkádra, megvágod magad. Stüsszi visszajön, megadom a kétszázat is, ha kell. Visszakapod a bátyádat. Nyolcvan aranyért teletömhetünk áruval egy hátiputtonyt, s kezdhetjük elölről. Szegény ember vízzel főz.

A TÁBORI PAP Az Úr mindent jóra fordíthat, mondja az írás.

KURÁZSI MAMA Szárazra törölje.

Némán tisztítják a késeket. Kattrin hirtelen felzokogva a kocsi mögé fut

YVETTE *(futva jön)* Semmit se tesznek már. Én óvtam magát. A félszemű mindjárt el akart menni, mert nincs értelme. Megmondta, minden percben várja, hogy megperdüljenek a dobok, s akkor már kimondták az ítéletet. Ajánlottam százötvenet. A vállát se rándította rá. Nagy keservesen maradt ott, míg még egyszer beszélek magával.

KURÁZSI MAMA Mondd, hogy megadom a kétszázat. Fuss.

Yvette elszalad. Némán ülnek. A prédikátor abbahagyta a pohártisztítást

Azt hiszem, túl sokáig alkudoztam.

Messziről megperdülnek a dobok. A prédikátor föláll, és hátramegy. Kurázsi mama ülve marad. Sötét lesz. A dobolás megszűnik. Kivilágosodik. Kurázsi mama változatlanul ül a helyén

YVETTE *(nagyon sápadtan fölbukkan)* Ezt elintézte az alkudozással, meg hogy foggal-körömmel kapaszkodott a kocsijához. Tizenegy golyót kapott, egyebet nem. Meg se érdemli maga, hogy még törődjek a dolgával. De én megszimatoltam: ők nem hiszik igazán, hogy a láda a folyóban van. Gyanakodnak, hogy itt van, s egyáltalán, hogy magának köze volt a fiúhoz. Ide akarják hozni, hátha maga elárulja magát, amikor meglátja. Óva intem, tegyen úgy, mintha nem ismerné, különben mindnyájan benne ragadnak a pácban. A sarkamban vannak, jobb, ha mindjárt megmondom. Vigyem el Kattrint?

Kurázsi mama megrázza a fejét

Tud a lány a dologról ? Talán nem is hallotta a dobszót, vagy nem értette meg.

KURÁZSI MAMA Mindent tud. Hozd ide.

Yvette elővezeti Kattrint, az odalép az anyjához, megáll mellette. Kurázsi mama megfogja a kezét.

Két zsoldoskatona hordagyat hoz, azon fekszik valami, lepedővel letakarva. Mellettük lépdel az őrmester.

Leteszik a hordagyat

AZ ŐRMESTER Van itt valaki, akinek nem tudjuk a nevét. Mégis számba kell vennünk, hogy minden rendben legyen. Nálad ebédelt. Nézd meg, ismered-e. *(Fölhajtja a lepedőt)* Ismered?

Kurázsi mama nemet int

Micsoda, sose láttad, mielőtt itt ebédelt volna?

Kurázsi mama nemet int

Emeljétek föl. Vigyétek a dögtemetőbe. Nincs senkije. Nem ismeri senki.

Elviszik

Kurázsi mama elénekli a dalt a Nagy Kapitulációról

Egy tiszti sátor előtt. Kurázsi mama vár. A sátorból kinéz egy írnok

AZ ÍRNOK Ismerem magát. Magánál volt egy zsoldfizető mester az evangélikusoktól, ott rejtőzködött. Jobb, ha nem tesz panaszt.

KURÁZSI MAMA Mégis panaszt teszek. Ártatlan vagyok, s ha annyiban hagyom a dolgot, olyan, mintha rossz volna a lelkiismeretem. Szablyával szabdaltak szét mindent a kocsimban, és öt tallér bírságot követeltek semmiért.

AZ ÍRNOK Fogadja meg a jó tanácsot, fogja be a száját. Nincs sok markotányosnénk, és megengedjük, hogy kalmárkodjék, különösen, ha rossz a lelkiismerete, s olykor-olykor bírságot fizet.

KURÁZSI MAMA Panaszt teszek.

AZ ÍRNOK Ahogy akarja. Akkor várjon, míg a kapitány úr ráér. *(Vissza a sátorba)*

FIATAL KATONA *(jön handabandázva)* Bouque la Madonne! Hol az az istenverte veszett kutya kapitány, aki elsikkasztotta a borravalómat, s elissza a szajháival? Megölöm!

IDŐSEBB KATONA *(utánaszalad)* Fogd be a pofád. Kalodába zárnak!

FIATAL KATONA Gyere ki, te tolvaj! Pástétomba vaglak! Elsikkasztja a jutalmamat, pedig beúsztam a folyóba, egyedül az egész bandériumból, csak azért, hogy egy kupa sört se vehessek, nem hagyom magam. Gyere ki, hadd aprítsalak miszlikbe.

IDŐSEBB KATONA Jézusmária, Szent József, vesztébe rohan.

KURÁZSI MAMA Nem fizették ki a borravalót?

FIATAL KATONA Hagyj engem, téged is letaposlak egy füst alatt.

IDŐSEBB KATONA Megmentette az óbester lovát, s nem kapta meg a jutalmat. Még nagyon fiatal, s nemrég van itt.

KURÁZSI MAMA Ereszd el, nem kutya, hogy láncon tartsák. Jutalmat kívánni eszes dolog. Különben mért vitézkednék?

FIATAL KATONA Azért, hogy az bent leigya magát! Ti csak becsináltok a nadrágotokba. Én kitüntettem magam, hát adják meg a jutalmat.

KURÁZSI MAMA Ne üvöltsön rám, fiatalember. Megvan nekem a magam baja, s egyáltalán kímélje a hangját, szüksége lesz rá, ha megjön a kapitány, mert ha itt lesz, és maga berekedt már, s nem tud egyetlen kukkot se szólni, akkor nem zárathatja magát kalodába, míg belefeketedik. Akik így ordítoznak, nem bírják soká, egy fertályóra, s már álomba kell ringatni őket, úgy kimerülnek.

FIATAL KATONA Nem vagyok én fáradt, egy hangot se alvásról, éhes vagyok. A kenyeret bezzeg tölgymakkból meg kenderlisztből süti, s azt is a fogához veri. Az elszajhálkodja a jutalmamat, én meg éhes vagyok. Megölöm.

KURÁZSI MAMA Értem én, maga éhes. Tavaly a főkapitányuk leparancsolta magukat az utakról, s áthajtotta a földeken, gyökérig széttaposták a gabonát, tíz aranyat is kaphattam volna csizmáért, ha valakinek lett volna tíz aranya, nekem meg lett volna csizmám. Azt hitte, idén már nem ezen a környéken csatangol, de mégis itt van, és bizony nagy az éhínség. Megértem, ha mérges.

FIATAL KATONA Nem bírom, ne fecsegjen, nem viselem el az igazságtalanságot.

KURÁZSI MAMA Abban igaza van, de meddig? Meddig nem viseli el az igazságtalanságot ? Egy óráig vagy kettőig? Látja, ezt nem tudakolta ki saját magától, pedig ez a dolog veleje, mert az aztán a méreg, ha a kalodában jön rá, hogy mégiscsak elviseli az igazságtalanságot.

FIATAL KATONA Nem tudom, mit hallgatok magára. Bouque la Madonne! Hol a kapitány?

KURÁZSI MAMA Hallgat rám, mert tudja már, amit mondok, hogy elpárolgott a haragja, gyönge kis méreg volt, pedig magának erősre volna szüksége, no de hát, honnan vegye?

FIATAL KATONA Azt akarja tán mondani: nincs rendjén, ha követelem a jutalmat?

KURÁZSI MAMA Dehogyis. Én csak azt mondom, nem elég erős a haragja, nem is ér el vele semmit, sajnos. Ha elég erős Volna, még föl is uszítanám. Aprítsa szét a kutyát, ezt tanácsolnám magának, de minek, ha nem aprítja szét, mert már érzi, hogy előbb-utóbb behúzza a farkát. Akkor itt állok én, s a kapitány rám okádja a mérgét.

IDŐSEBB KATONA Igaza van, a kapitány csak járja a bolondját.

FIATAL KATONA No, majd meglátjuk, hogy nem aprítom-e szét. *(Kihúzza a kardját)* Ha jön, szétaprítom.

AZ ÍRNOK *(kikukkant)* A kapitány úr mindjárt jön. Üljenek le.

A fiatal katona leül

KURÁZSI MAMA Már leült. Látja, mit mondtam. Már ül. Hát igen, jól ismernek minket, és tudják, mit tesznek. Üljenek le! És mi már ülünk. S az ember ültő helyében nem lázad. Ne álljon fel újra, minek állna úgy, mint az előbb ? Miattam ugyan ne zavartassa magát, én se vagyok jobb, egy körömfeketényivel se. Tőlünk bizony megvásárolták a virtusunkat. Miért? Mert ha megnyikkanok, ártok a boltnak. Mesélek maguknak valamit a Nagy Kapitulációról. *(Elénekli a dalt a Nagy Kapitulációról)*

A NAGY KAPITULÁCIÓ DALA

Hittem én is ifjan, hajdanában:

Nincs nálam, nincs különb, bárhol is keresd.

(Nem mint afféle zsellérlány, én csinos vagyok, okos vagyok, és magasra törekszem.)

Aki lóvá tenne, keljen fel korábban,

S hajszál nélkül kértem a levest.

(Mindent vagy semmit - a fél-jót sohasem, mindenki a maga szerencséje kovácsa.

Nekem ne parancsoljon senki!)

De szólt egy rigó:

Csitt: várj kicsit!

Mert a világ nagy zenekar,

S te fújod azt, amit akar,

Majd lesz egy kis melódiád,

Fújd, rajta hát!

És jársz, mint az óra,

A vezényszóra!

Ne koptasd a szád!

Egy év el se telt, már megtanultam:

Nyelni kell, nyelni kell, nincs más oltalom.

(Két gyerek a nyakamon, és milyen drága a kenyér meg a többi, meg a többi!)

Mint a békát, széttapostak, földre nyúltam,

Csúsztam én térdemen, s még inkább hason.

(Vigyázni kell az emberekkel, kéz kezet mos, ne fuss fejjel a falnak.)

És szólt a rigó:

Csitt: várj kicsit!

Lásd, a világ nagy zenekar.

Már fújod is, amit akar,

Már van egy kis melódiád,

Fújd, rajta hát!

És jársz, mint az óra,

A vezényszóra!

Ne koptasd a szád!

Mennyi ember vág neki az égnek,

Hogy majd ö a napot földre hozza ám!

(A derék mindig nekivág: aki akar, utat is lel.

Majd megbirkózunk a dologgal.)

Érzik aztán: mindig hegyről hegyre érnek,

És a nap túl van az óperencián.

(Addig nyújtózz, ameddig a takaród ér!)

És szólt a rigó: Csitt: várj kicsit!

Ez a világ nagy zenekar,

És fújjuk mind, amit akar,

A nyápic kis melódiát -

Fújd, rajta hát /

És járunk, mint az óra,

A vezényszóra!

Ne koptasd a szád!

Kurázsi mama a fiatal katonához

Azért azt ajánlom neked, húzd ki a kardodat, ha csakugyan elszántad magad, s elég erős a haragod, mert igaz okod van rá, ezt elismerem, de ha gyönge a haragod, inkább menj a fenébe!

FIATAL KATONA Nyald ki a fenekem!

Elbotorkál, az öregebb katona utána

AZ ÍRNOK *(kidugja a fejét)* A kapitányul" megjött. Most panaszt tehet.

KURÁZSI MAMA Meggondoltam magam. Nem teszek panaszt.

(El)

4.

Két év telt el. A háború mind távolibb vidékekre terjed. Kurázsi mama kis kocsija szüntelenül járja Lengyelországot, Morvaországot, Bajorországot, Itáliát s megint Bajorországot.

1631. Tilly niagdeburgi győzelme Kurázsi mamának négy tiszti ingébe kerül Kurázsi mama kocsija egy szétlőtt faluban áll. Távolrólhalk katonazene. A söntésasztalnát két katona; Kattrin és Kurázsi mama szolgálja ki őket. Az egyik katona egy női bundát akasztott a vállára

KURÁZSI MAMA Micsoda, nem tudsz fizetni? Nincs pénz, nincs pálinka. Győzelmi indulót, azt játszanak, de a zsoldot nem fizetik.

KATONA Pálinkát akarok. Későn érkeztek a szabad rabláshoz. A kapitány jól kibabrált velünk, csak egy órai szabad rablást engedélyezett. Azt mondta, ő nem szörnyeteg; a város nyilván lepénzelte.

A TÁBORI PAP *(bebotorkál)* Itt az udvarban még fekszenek néhányan. A parasztcsalád. Segítsen valaki. Vászonra van szükségem.

A második katona vele megy. Kattrin nagyon felindul, megpróbálja rávenni anyját, hogy adjon ki vásznat

KURÁZSI MAMA Nincs kötözővásznam. A gyolcspólyákat már eladtam az ezrednek. Ezekért nem szaggatom szét a tiszti ingeimet.

A TÁBORI PAP *(visszakiált)* Vászonra van szükségem, megmondtam.

KURÁZSI MAMA *(megakadályozza Kattrint, hogy a kocsira lépjen, egyszerűen leül a kocsi hágcsójára)* Nem adok semmit. Ezek nem fizetnek, mert nincs is semmijük.

A TÁBORI PAP *(behozott egy asszonyt, ráhajol)* Mért maradtatok itt az ágyútűzben?

A PARASZTASSZONY *(gyöngén)* A ház, a föld…

KURÁZSI MAMA Ezek, még hogy ezek itthagyjanak valamit! De bezzeg most rajtam a sor. Nem adok semmit.

ELSŐ KATONA Ezek evangélikusok. Miért lettek evangélikusok?

KURÁZSI MAMA Fütyülnek a vallásra. Tönkrement a házuk.

MÁSODIK KATONA Dehogy evangélikusok. Katolikus ez mind.

ELSŐ KATONA Nem tudjuk kiválogatni, amikor lövünk.

EGY PARASZT *(őt is a prédikátor hozza)* Oda a karom.

A TÁBORI PAP Hol az a vászon?

Mindnyájan Kurázsi mamára néznek, az nem mozdul

KURÁZSI MAMA Nem adhatok semmit. Túl sok a kiadásom. Helypénz, vám, adó, vesztegetés!

Kattrin gurgulázó hangot hallat, felkap egy deszkadarabot, azzal fenyegeti az anyját

Tisztul az eszed? Dobd el azt a deszkát, mert a füled közé sózok egyet, te hütyü! Nem adok semmit, nem akarok, magamra kell gondolnom.

A tábori pap fölemeli a kocsihágcsóról, leülteti a földre; aztán ingeket kotor elő, és csíkokba hasogatja őket

Az ingeim! Fél arany darabja! Tönkrementem! A házból fájdalmas gyermeksírás hallatszik

A PARASZT A kicsi benn maradt!

Kattrin berohan

A TÁBORI PAP *(az asszonyhoz)* Maradj nyugton! Már hozzák is ki.

KURÁZSI MAMA Tartsátok vissza, a tető beszakadhat.

A TÁBORI PAP Én már nem megyek be.

KURÁZSI MAMA *(ide-oda ráncigálják)* Ne pazalljátok a drága vásznamat!

A második katona visszatartja, Kattrin egy csecsemőt hoz ki a romhalmazból

No, hál' istennek, megint találtál egy csecsemőt, hogy felle hurcoljad. Tüstént add vissza az anyjának, különben megint órákig küszködhetek, míg elszedem tőled, nem hallod? *(A második katonához)* Ne tátsd a szádat, menj inkább hátra, s mondd nekik, hagyják abba a muzsikát, látom én itt, hogy győztek. Csak ráfizetek a győzelmetekre!

A TÁBORI PAP *(kötözés közben)* Átüt a vér.

Kattrin ringatja a csecsemőt, és bölcsődalt dúdol

KURÁZSI MAMA Itt ül, és boldog a legnagyobb nyomorúságban, tüstént add vissza, az anya már magához tér.

Fülön csípi az első katonát, aki az italokra vetette magát, s most el akar szelelni a fiaskóval

Az anyád! Te barom, tovább is győzni akarsz? Fizess!

ELSŐ KATONA Nincs egy fityingem se.

KURÁZSI MAMA *(letépi róla a bundát)* Akkor hagyd itt a kabátot, úgyis loptad.

A TÁBORI PAP Valaki még bent maradt.

5.

A bajorországi Ingolstadt városa előtt Kurázsi mama részt vesz az elesett császári zsoldosvezérnek,Tillynek a temetésén. Beszélgetés folyik a háború hőséről és a háború tartamáról. A Tábori Pap fölpanaszolja, hogy tehetsége parlagon hever, és a néma Kattrin megkapja a piros cipőt.

1632-t írunk Markotányossátor belseje, hátul kifelé szolgáló söntésasztal.

Esik. A távolban dobszó és gyászzene.

A tábori pap és az ezredírnok előtt ostábla-játék.

Kurázsi mama és leánya leltároz

A TÁBORI PAP Most indul a gyászmenet.

KURÁZSI MAMA Bizony kár a zsoldoskapitányért - huszonkét pár harisnya -, hogy így fűbe harapott, mint mondják, baleset érte. A mezőben köd volt, az volt a hibás. A főkapitány még odakiáltotta az egyik regimentnek, hogy küzdjenek mindhalálig, aztán hátralovagolt, de a ködben eltévesztette az irányt, előre keveredett, és a csata kellős közepén bekapott egy golyót - már csak négy viharlámpás van hátra.

Hátulról fütty hallatszik. Kurázsi mama a söntésasztalhoz megy

Szégyen, hogy el szeleitek, a fő-fővezér temetéséről!

(Kiszolgál)

AZ ÍRNOK Nem kellett volna zsoldot fizetni a temetés előtt. Most leisszák magukat, ahelyett, hogy a teme tésre mennének. ,. ‘

A TÁBORI PAP *(az írnokhoz)* Magának nem kell odamenni?

AZ ÍRNOK Én kereket oldottam az eső miatt.

KURÁZSI MAMA Magával másképp áll a dolog, elázhat az uniformisa. Azt mondják, hogy meg akarták húzatni a harangokat a temetésre, de akkor kiderült, hogy az ő parancsára szétlőtték a templomokat, úgyhogy a szegény zsoldoskapitány egyetlen harangkondulást se fog hallani, amikor leeresztik a sírba. Ehelyett három ágyút sütnek majd el, hogy ne legyen olyan kietlen a temetés - tizenhét derékszíj.

Kiáltások a söntés felől: „Kocsmárősnél Pálinkát!”

Előbb a pénzt! Nem, be ne gyertek nekem a sáros csizmával a sátramba! Kint is ihattok, ha esik, ha nem.

(Az írnokhoz) Csak a sarzsikat engedem be. Hallom, a zsoldoskapitánynak sok gondja-baja volt az utóbbi időkben. A Második Regimentnél nyugtalankodtak, mert nem fizetett zsoldot, hanem azt mondta, ez vallásháború, harcoljanak ingyen.

Gyászinduló. Mindenki hátrafelé bámul

A TÁBORI PAP Most vonulnak el a nagyságos holttest előtt.

KURÁZSI MAMA Hogy sajnálom én az ilyen fő-zsoldoskapitányt vagy császárt - talán azt gondolta, valami csodálatosat cselekszik, valamit, amiről még a jövendő időkben is beszélnek az emberek, és talán szobrot is kap, például meghódítja a világot, ez aztán nagyszerű cél egy zsoldoskapitány számára, nem tud jobbat. Szóval, agyonhajszolja magát, aztán dugába dől az egész a közönséges nép miatt, aki nem akar mást, mint talán egy kupa sört meg néhány cimborát, semmi magosabbat. A legszebb tervek is dugába dőltek már azoknak a kicsinyességén, akiknek végre kellett volna hajtani őket, mert a császárok maguk semmit se tudnak csinálni, rá kell hagyatkozniuk a katonák meg a nép támogatására, akármilyen is, nincs igazam?

A TÁBORI PAP *(nevet)* Kurázsi asszony, igazat adok magának, kivéve a katonákat. Azok megteszik a magukét. Például ezekkel itt kint, akik az esőben vedelik a pálinkájukat, akár száz évig is mernék háborút csinálni, egyiket a másik után, vagy kettőt is egyszerre, ha kell, pedig nem is vagyok tanult zsoldosvezér.

KURÁZSI MAMA Akkor azt hiszi, hogy nem lesz vége a háborúnak?

A TÁBORI PAP Mert a zsoldosvezér meghalt? Ne gyerekeskedjék. Akad ilyen egy tucat is, hősök mindig vannak.

KURÁZSI MAMA Nézze, nemcsak bolondjába kérdem én ezt, hanem mert azt latolgatom, vegyek-e árut, ami épp olcsón kapható, de ha vége a háborúnak, mindent kidobhatok az ablakon.

A TÁBORI PAP Megértem, hogy komolyan latolgatja a dolgot. Mindig vannak olyanok, akik körbeszaladgálnak, és azt fecsegik: „Egyszer vége lesz a háborúnak.” Én azt mondom, hogy a háborúnak egyszer vége lesz, azt nem lehet mondani. Következhet egy kis szünet. Talán ki kell fújnia magát a háborúnak, vagy hogy úgy mondjam, baleset érheti. Efelől nincs biztosítva, hisz semmi sem tökéletes ezen a földtekén. JTökéletesJiáború, amelyről elmondhatjuk, hogy nincs rajta kifogásolniváló, talán sose lesz. Hirtelen megtorpanhat, valami előre nem látott dolog az útjába vághat, mindenre nem gondolhat az ember. Valami kisiklás, és bent vagyunk a slamasztikában. S akkor megint húzhatjáleki-.felé a háború szekerét a sárból! No de a császárok, a királyok meg a pápa majd megsegítik ínségében. így nincs semmi félnivalója, és hosszú életű lesz a földön.

EGY KATONA *(énekel a söntés előtt)*

Csapos, bort, ide már!

Nem várhat a huszár,

Mert menni kell ma, menni.

Lány, csókot, ide már!

Nem várhat a huszár,

Nyeregbe kell ma lenni.

Pajtás, kockát ki már!

Nem várhat a huszár,

Ne próbálj véle csalni.

Pap, áldást, ide már!

Nem várhat a huszár,

Mert halni kell ma,

halni.

Dupla pálinkát adjon,

ma ünnep van!

KURÁZSI MAMA Ha hihetnék magának…

A TÁBORI PAP Gondolkozzék maga! Mi gátolhatja a háborút?

A KATONA *(hátul énekel)*

Lány, csókot, ide már!

Nem várhat a huszár,

Nyeregbe kell ma lenni.

AZ ÍRNOK *(hirtelen)* És a béke, azzal mi lesz? Én cseh vagyok, és szeretnék valahogy hazakerülni.

A TÁBORI PAP Úgy, szeretne? Hajaj, a béke? Mi lesz a lyukból, ha fölfalták a sajtot?

A KATONA *(hátul énekel)*

Pajtás, kockát ki már! .

Nem várhat a huszár,

Ne próbálj véle csalni.

Pap, áldást, ide már!

Nem várhat a huszár,

Mert halni kell ma, halni.

AZ ÍRNOK Örökkétig nem lehet béke nélkül élni.

A TÁBORI PAP Azt mondhatnám, van béke a háborúban is, vannak azért nyugalmas pillanatok. A háború kielégít minden szükségletet, még a békéséket Ts, érről gondoskodnak, különben nem is tarthatná magát. Háborúban is kiadhatod, ami a beledben van, éppúgy, mint a legmélyebb békében, s két csata közt akad egy kis sör, és még menetelés közben is szunyókálhatsz egy cseppet a könyöködön, erre mindig van alkalom az országúti árokban. Roham idején nem kártyázhatsz, ezt szántás közben sem teheted, akármilyen béke van, de a győzelem után nagyok a lehetőségek. Ellövik a fél lábadat, erre irdatlan ordítozást csapsz, mintha valami nagy eset történt volna, de aztán megnyugszol, vagy pálinkát kapsz, végül megint csak ugrabugrálsz, s a háború éppúgy folyik, mint azelőtt. És mi gátol, hogy ne sokasítds a fajtádat, akármilyen mészárlás folyik, egy csűr mögött vagy bárhol, ettől hosszú időre vissza nem tarthatnak, s akkor a háború megkapja a te ivadékaidat is, s velük masírozhat tovább. Nem, nem, a háború mindig talál kiutat, akárhogy. Mért kellene megszűnnie?

Kattrin abbahagyta a munkál, és a prédikátorra bámul

KURÁZSI MAMA Hát akkor mégis megveszem az árut. Hallgatok magára.

Kattrin földre dob egy fiaskókkal telt kosarat és kiszalad

Kattrin! *(Nevet)* Jesszusom, ő mégiscsak a békére vár. Megígértem neki, hogy férjet kap, ha béke lesz. *(Utánafut)*

AZ ÍRNOK *(föláll)* Nyertem, mert maga annyit fecsegett. Maga fizet.

KURÁZSI MAMA *(be Kattrinnal)* Légy okos, a háború még egy picit tovább tart, s mi szerzünk még egy kis pénzt, hadd legyen a béke még szebb. Bemégy a városba, nincs tíz percnyire se, elhozod az Arany Oroszlánból az értékesebb holmit, a többit majd később hozzuk el a kocsival, már mindent elrendeztem, az ezredírnok úr elkísér. Majd mindenki a főkapitány temetésén van, nem eshet bajod. Ügyes légy, ne engedd, hogy elvegyenek tőled valamit, gondolj a kelengyédre!

Kattrin egy vászondarabot terít a fejére, s el az Irnokkal

A TÁBORI PAP Bátran elengedi az írnokkal ?

KURÁZSI MAMA Nem olyan takaros, hogy bárki tönkre akarná tenni.

A TÁBORI PAP Gyakran megcsodáltam, ahogy maga ezt a kalmárkodást intézi, s ahogy mindig kivágja magát. Megértem, mért nevezték el Kurázsinak.

KURÁZSI MAMA A szegény ember nem élhet kurázsi nélkül. Különben elveszett. Már ahhoz, hogy reggel föl-tápászkodjék, már ahhoz össze kell szednie magát. Vagy hogy földet szántson, pláne háborúban! S hogy gyereket köpnek a világra a nyomorultak, az is mutatja a bátorságukat, mert jó kilátásuk, az nincsen. Hóhérolniok, mészárolniuk kell egymást, s ha egymás szemébe akarnak nézni, ahhoz bizony kurázsi kell. És hogy pápát, császárt tűrnek, az meg éppen félelmetes bátorság, mert az életükbe kerül. *(Leül, a szatyrából egy kis pipát húz ki, füstöl)* Vághatna egy kis aprófát.

A TÁBORI PAP *(nem akaródzva húzza le a zekéjét, s nekikészül az aprófavágásnak)* Én volatképpen lelkipásztor vagyok, nem favágó.

KURÁZSI MAMA De nekem nincs lelkem. Viszont gyújtósra szükségem van.

A TÁBORI PAP Miféle makrapipa ez?

KURÁZSI MAMA Olyan, amilyen.

A TÁBORI PAP Nem „olyan, amilyen”, hanem egy bizonyos.

KURÁZSI MAMA Csak nem tán?

A TÁBORI PAP Ez az Oxenstjerna-regiment szakácsáé.

KURÁZSI MAMA Ha tudja, mit firtatja olyan álszentül ?

A TÁBORI PAP Mert nem tudom, maga tudja-e, hogy éppen ebből füstöl. Lehet, hogy csak kotorászott a cókmókjában, s véletlenül a keze ügyébe került egy makrapipa, s öntudatlanul kivette.

KURÁZSI MAMA Hátha így van?

A TÁBORI PAP Nem így van. Szántszándékkal használja.

KURÁZSI MAMA És ha azt tenném?

A TÁBORI PAP Kurázsi asszony, én óvom magát. Ez kötelességem. Talán soha többé nyomát se leli annak az úrnak, de ez nem baj, ez szerencse. Nem láttam valami megbízhatónak.

KURÁZSI MAMA Úgy? Kedves fickó volt.

A TÁBORI PAP Az magának kedves fickó? Nekem nem. Nagyon távol vagyok attól, hogy rosszat kívánjak neki, de kedvesnek igazán nem nevezhetem. Inkább minden hájjal megkent donjuannak. Nézze csak meg a pipáját, ha nekem nem hisz. Be kell látnia, hogy sok mindent elárul a jelleméről.

KURÁZSI MAMA Nem látok semmit. Eléggé használt.

A TÁBORI PAP Félig át van harapva. Erőszakos fráter. Ez egy kíméletlen vadállatnak a makrapipája, ezt láthatja rajta, ha még nem vesztette el minden ítélőképességét.

KURÁZSI MAMA Ne vágja át a tőkét is.

A TÁBORI PAP Már megmondtam, nem vagyok képzett favágó. Lelkipásztorkodást tanultam. Itt visszaélnek adottságaimmal és készségeimmel - testi munkára használnak. Istentől kapott tehetségem egyáltalán nem érvényesül. Ez bűn. Maga nem hallott engem prédikálni. Egyetlen beszéddel föllelkesítek egy egész ezredet, annyira, hogy birkanyájnak nézi az ellenséget. Olyan lesz az életük, mint egy vén, bűzhödt kapca, amit félredobnak a végső győzelemre gondolva. Isten megajándékozott az igézetes beszéd adományával. Úgy prédikálok, hogy magának elállna a lélegzete.

KURÁZSI MAMA De én nem akarom, hogy elálljon a lélegzetem. Mit csináljak?

A TÁBORI PAP Kurázsi asszony, gyakran gondoltam, hogy a maga érdes józan beszéde voltaképpen melegen érző szívet rejt. Maga is csak ember, és szüksége van melegségre.

KURÁZSI MAMA Akkor a legmelegebb a sátor, ha van elég gyújtósunk.

A TÁBORI PAP Maga eltér a tárgytól. Komolyan szólva, Kurázsi asszony, megkérdem olykor magamtól, mi is volna, hogyha a kapcsolatunkat egy kissé szorosabbra fűznénk. Gondolom, ha már a háború szele ilyen különös módon összesodort bennünket.

KURÁZSI MAMA Én azt hiszem, ez a kapcsolat elég szoros. Én főzök magára, maga meg sürög-forog, például gyújtóst vág.

A TÁBORI PAP *(hozzálép)* Tudja maga, mit értek én azon: „szorosabb”; semmi köze annak a főzéshez meg a favágáshoz, és egyéb ilyen alantas szükségletekhez. Szólaljon meg a szíve, ne keményítse meg.

KURÁZSI MAMA Ne jöjjön ide a baltájával. Ez nekem túl szoros kapcsolat volna.

A TÁBORI PAP Ne csúfolódjék. Én komoly ember vagyok, és meghánytam-vetettem, amit mondok.

KURÁZSI MAMA Tiszteletes úr, legyen esze. Maga rokonszenves nekem, nem szívesen mosom meg a fejét. Nekem egy a célom, magamat, a gyerekeimet meg a kocsit átmenteni a háborún. Ezt az egészet nem tekintem magaménak, s nem jár az eszem efféle magánhistóriákon. Épp most nagy kockázatot vállalok a bevásárlással, amikor a zsoídoskapitány elesett, és mindenki békéről beszél. Mi lesz magából, ha én tönkremegyek? Látja, azt nem tudja. Vágja csak föl a gyújtóst, akkor este melegünk van, s az már nem csekélység a mai időkben. Mi az?

Föláll. Kattrin be, lélegzetvesztve s homlokán, a szeme fölött sebhely. Hurcol magával mindenféle celeculát, csomagot, bőrárut, egy dobozt stb.

Mi az, megtámadtak? Hazafelé jövet? Megtámadták hazajövet! Biztosan az a lovas katona volt, aki itt itta le magát! Nem kellett volna elengedjelek. Dobd el a holmit! Nincs nagy báj. Nem ért csontot. Bekötöm, s egy hét alatt begyógyul. Komiszabbak ezek, mint az állat. *(Bekötözi a sebet)*

A TÁBORI PAP Nem hányhatunk semmit a szemükre. Otthon nem becstelenkedtek. Azok a bűnösök, akik háborút csinálnak, s állatot az emberből. Nem kísért vissza? Ez azért van, mert tisztességes személy vagy, nem törődnek veled. A seb nem mély, nem marad nyoma. No, most be van kötve. Maradj nyugton, kapsz valamit. Titokban félretettem, mindjárt meglátod. *(Egy zsákból előkotorja Yvette piros cipőjét)* No, ugye csodálkozol? Mindig tetszett neked. Most a tied. Húzd fel gyorsan, míg meg nem bánom. *(Segít a cipőfelhúzásban)* Nyoma sem marad, bár én nem is bánnám. Az a legrosszabb sors, ha valaki tetszik a katonáknak. Azokat összevissza hurcolják, míg végük. Akit nem akarnak, azt életben hagyják. Láttam már nem egyet, akinek csinos volt a pofácskája, aztán nemsokára olyan lett, mint az ördög nagyanyjáé. Nem guggolhatnak békén egy fa mögé, mindig félniük kell, fertelmes az életük. Úgy van ez, mint a fákkal. A sudárakat, magasakat kivágják gerendának, és a görbék örülhetnek az életüknek. Voltaképpen szerencse volna. A topánka még jó. bekentem, úgy tettem el.

Kattrin otthagyja a cipőt, bemászik a kocsiba

A TÁBORI PAP Remélem, nem csúfult el.

KURÁZSI MAMA A sebhely megmarad. Hiába vár a bé kére.

TÁBORI PAP Nem engedte, hogy a holmit elrabolják.

KURÁZSI MAMA Talán nem kellett volna annyira a lelkére kötni. Ha tudnám, mi mozog a fejében! Egyszer kimaradt egy éjszaka, egyszer, annyi év alatt. Utána éppolyan volt, mint azelőtt, csak többet dolgozott. Nem tudtam kibogozni, mi érte. Pedig jó ideig törtem a fejem.

(Fölszedi a Kattrin hozta holmikat, és haragosan rendezi) Ez a háború! Szép kereseti forrás!

Agyúlövések hallatszanak

A TÁBORI PAP Most teszik a sírba a fővezért. Történelmi pillanat.

KURÁZSI MAMA Nekem az a történelmi pillanat, hogy a lányomat a szeme fölött megütötték. így is félnyomorék, nem kap már férjet, pedig micsoda gyerekbolond, a némaságát is a háborúnak köszönheti, mikor kicsi volt, egy katona betömte a száját. Stüsszit nem látom többé, s hogy Eilif hol van, azt az Isten tudja. Átkozott háború.

6.

Kurázsi mama kalmár-pályafutásának magaslatán.

Országút. A tábori pap, Kurázsi mama és lánya, Kattrin, húzzák az ekhós szekeret, az tele van aggatva új áruval. Kurázsi mama ezüsttallérból fűzött láncot visel.

KURÁZSI MAMA Nem engedem, hogy elvegyétek a kedvem a háborútól. Mondják, lekaszálja a gyöngéket, de azok békében is elvesznének. Csak a háború jobban táplálja az embereit. *(Dalol)*

Légy csak kitartó, mert ha küzdesz,

Lesz végül zsákmány, rengeteg,

Mivel a háború is üzlet,

Csak ólmot árul sajt helyett.

S mit használna, ha letelepednénk valahol?

Aki gyökeret ver, az pusztul legelőbb. (Énekel)

A földi nép olyanra vágyik,

Ami a földön nem lehet,

Búvóhelyet ásna rogyásig,

De csak a sírját ássa meg.

Van, aki fárad, futva, félve

Töri magát nyugvóhelyért,

S ha benne fekszik, kérdi végre:

Mért is siettem, jaj, miért?

Továbbvonulnak

7.

Ugyanez évben Gusztáv Adolf svéd király elesik a lützeni csatában.

A béke Kurázsi mama üzletét tönkremenéssel fenyegeti. Kurázsi mama bátor fia fölösleges hőstettet hajt végre, és csúnya véget ér Tábor.

Nyári reggel. A kocsi előtt egy öregasszony áll a fiával. A fiú ágyneművel teletömött, hatalmas zsákot hurcol

KURÁZSI MAMA HANGJA *(a kocsiból)* De miért hajnalok hajnalán ?

A FIATALEMBER Húsz mérföldet jártunk meg egész éjszaka, s még ma vissza kell mennünk.

KURÁZSI MAMA HANGJA Mit csináljak én ágytollal? Az embereknek nincs házuk.

A FIATALEMBER Várjon, míg meglátja.

AZ ÖREGASSZONY Itt se végzünk semmit. Gyere!

A FIATALEMBER Akkor eldobolják a tetőt a fejünk felől az adó miatt. Talán ad három aranyat, ha a kis keresztet is hozzáteszed.

(Megszólalnak a harangok)

Figyelj csak, anya!

HANGOK *(hátulról)* Béke! Elesett a svéd király!

KURÁZSI MAMA *(kidugja a fejét a kocsiból. Még fésületlen)* Miféle harangozás ez hétköznap ?

A TÁBORI PAP *(előmászik a kocsi alól)* Mit kiabálnak?

KURÁZSI MAMA Csak nem mondja nekem, hogy kitört a béke, amikor épp új ruhát vásároltam be.

A TÁBORI PAP *(hátrakiáltva)* Igaz, csakugyan béke?

HANG Már három hete, azt mondják, csak mi nem tudtunk róla.

A TÁBORI PAP *(Kurázsihoz)* Mért harangoznának különben?

HANG A városba egy sereg lutheránus érkezett szekérrel, azok hozták az újságot.

A FIATALEMBER Anya, itt a béke. Mi van veled ?

Az öregasszony összeomlott

KURÁZSI MAMA *(hátraszól a kocsiba)* Jesszus-Mária!

Kattrin, béke! Vedd fel a fekete ruhádat. Istentiszteletre megyünk. Ezzel tartozunk Stüsszinek. Csakugyan igaz?

A FIATALEMBER Itt is azt mondják az emberek. Békét kötöttek. Fel tudsz állni?

Az öregasszony kábultan feláll

Megint nekifogok a szíjgyártó mesterségnek. ígérem neked, minden rendbe jön. Apa visszakapja az ágyát. Tudsz futni? *(A prédikátorhoz)* Rájött a szédülés. A hír miatt. Már nem hitte, hogy valaha béke lesz. Apa mindig mondta. Tüstént hazamegyünk. *(Mindketten el)*

KURÁZSI MAMA HANGJA Adjatok neki egy pohár törkölyt.

A TÁBORI PAP Már elmentek.

KURÁZSI MAMA HANGJA Mi van odaát a táborban ?

A TÁBORI PAP Mindenki összeszalad. Átmegyek. Ne vegyem föl a papi ruhám?

KURÁZSI MAMA HANGJA Előbb tudjon ki mindent pontosan, mielőtt leleplezi magát, maga Antikrisztus. Örülök a békének, még ha belegebedek, is. Legalább két gyermekem átvészelte a háborút. Most meglátom Eilifet.

A TÁBORI PAP És ki jön ott a tábor utcáján? Kutya legyek, ha nem a főkapitány szakácsa!

A SZAKÁCS *(némileg lerongyolódva jön, egy batyut lóbál)* Kitlátnak szemeim? A tábori pap!

A TÁBORI PAP Kurázsi asszony, látogatója jött!

Kurázsi mama kimászik

A SZAKÁCS Megígértem, mindjárt átjövök egy kis társalkodásra, mihelyt időm lesz. Nem felejtettem el a pálinkáját, Fierling asszony.

KURÁZSI MAMA Jesszus, a főkapitány szakácsa! Annyi év után! Hol van Eilif, a nagyobbik fiam?

A SZAKÁCS Nincs itt? Még előttem elment, s ugyancsak ide tartott.

A TÁBORI PAP Fölveszem a papi ruhám, várjatok. *(El a kocsi mögé)*

KURÁZSI MAMA Akkor minden pillanatban betámíthat. *(Bekiált a kocsiba)* Kattrin, jön Eilif! Hozz egy pohár pálinkát a szaTcácsnak! *(Kattrin nem mutatkozik)* Húzz rá egy fürt hajat, és rendben van! Lamb úr nem idegen. *(Maga hozza a pálinkát)* Nem akar kijönni, fütyül a békére. Túl sokáig váratott magára. A fél szeme fölött megütötték, már alig látszik, de azt hiszi, az emberek megbámulják.

A SZAKÁCS Hát igen, a háború!

Mindketten leülnek

KURÁZSI MAMA Lamb úr, nagy szerencsétlenségben találkoztunk. Tönkrementem.

A SZAKÁCS Micsoda ? No, ez aztán bosszúság.

KURÁZSI MAMA A béke kitöri a nyakamat. A prédikátor tanácsára újabb árut vásároltam. És most mindenki szétszalad, én meg ülhetek a készletemen.

A SZAKÁCS Hogy hallgathat a prédikátorra ? Ha akkor időm lett volna, és a katolikusok nem jöttek volna olyan sebesen, óvtam volna tőle. Élősdi éhenkórász. Persze most nagy szava van magánál.

KURÁZSI MAMA Edényt mosott és húzta a kocsit.

A SZAKÁCS Ez húzta? Bizonyosan elmesélte jó pár tréfáját, ahogy ismerem, egészen tisztátlanul gondolkodik az asszonyszemélyekről, hiába próbáltam hatni rá. Megbízhatatlan.

KURÁZSI MAMA Maga megbízható ?

A SZAKÁCS Ha semmi vagyok is, de megbízható, az igen. Egészségére!

KURÁZSI MAMA Megbízhatónak lenni, az semmi. Csak eggyel volt dolgom, aki megbízható volt, hála Istennek. Sohase kellett annyit robotolnom, a gyerekek takaróját tavasszal eladta, és a szájharmonikámról azt mondta, hogy keresztyénietlen. Nem jól ajánlgatja magát, ha bevallja, hogy megbízható.

A SZAKÁCS Még mindig éles a nyelve, azért mégis becsülöm.

KURÁZSI MAMA Csak azt ne mondja, hogy az én éles nyelvemről álmodozott!

A SZAKÁCS Hát itt ülünk, és békeharangok és a maga híres pálinkája, amilyet csak maga tud kimérni…

KURÁZSI MAMA Fütyülök a békeharangokra. Nem látom, miből fizetik majd a hátralékos zsoldot, és aztán hová leszek a híres pálinkámmal. Titeket kifizettek?

A SZAKÁCS *(habozva)* Hát nem egészen. Ezért fel is oszlottunk.

Emiatt gondoltam, mit líg-lógjak ott, inkább meglátogatom a barátaimat. És ezért ülök itt magánál.

KURÁZSI MAMA Vagyis nincs egy fityingje sem.

A SZAKÁCS A kongatást csakugyan abbahagyhatnák. Szeretnék valami kereskedésbe fogni. Nincs kedvem többé, hogy mellettük szakácskodjam. Gyökérből meg cipőtalpból kellett összekutyulnom valamit, s aztán a pofámba öntötték a forró levest. Ma szakácsnak lenni kutya dolog. Inkább hadi szolgálat, de persze, most béke van.

A tábori pap felbukkan, már a régi ruhájában Majd később beszélünk még róla.

A TÁBORI PAP Még jó, csak egypár moly volt benne.

A SZAKÁCS Nem értem, mért fáradozik annyit. Maga ugyan nem prédikál többet, kit is tüzelne fel, hogy érdemelje ki tisztességgel a zsoldját, és kockára vesse az életét? Különben is volna

magához egy-két szavam, mert a hölgyet fölös áruk bevásárlására biztatta, azzal az állításával, hogy a háború örökké tart.

A TÁBORI PAP *(hevesen)* Szeretném tudni, mi köze hozzá?

A SZAKÁCS Az, hogy ez lelkiismeretlenség! Hogy avat-kozhat bele más emberek üzleti ügyeibe a kéretlen tanácsaival?

A TÁBORI PAP Ki avatkozik bele? *(Kurázsihoz)* Nem tudtam, hogy maga olyan meghitt barátnéja ennek az úrnak, és elszámolással tartozik neki.

KURÁZSI MAMA Ne tüzeskedjék annyira. A szakács a saját véleményét mondja, és nem tagadhatja, hogy maga nem húzta ki a lutrit a háborúval.

A TÁBORI PAP Ne vetkezzék a béke ellen, Kurázsi aszszony! Maga a csatamezők hiénája.

KURÁZSI MAMA Mi vagyok én?

A SZAKÁCS Ha megsérti a barátnémat, velem gyűlik meg a baja.

A TÁBORI PAP Magával szóba sem állok. Túlságosan átlátszók a szándékai. *(Kurázsihoz)* De ha maga úgy fogadja el a békét, mint egy ócska, taknyos keszkenőt, csak két ujjal nyúl hozzá, akkor fellázad bennem az ember; mert látom, hogy maga nem akar békét, hanem háborút, mert fut a haszon után, de ne feledje el a régi szólásmondást: „Hosszú nyelű kanállal vacsorálj a halállal.”

KURÁZSI MAMA Én nem kedvelem a háborút, és az se kedvel nagyon engem. Mindenesetre a hiénát kikérem magamnak.

A TÁBORI PAP Akkor mért panaszkodik a békére, mikor mindenki fellélegzik? Néhány ócska vacak miatt a kocsiján?

KURÁZSI MAMA Az én árum nem ócska vacak, belőle élek, és eddig maga Is belőle élt.

A TÁBORI PAP Ahá! Szóval a háborúból!

A SZAKÁCS *(a prédikátorhoz)* Mint felnőtt embernek tudnia kellett volna, hogy nem szabad tanácsot adni. *(Kurázsihoz)* Ebben a helyzetben nem tehet jobbat, mint hogy bizonyos árukon gyorsan túlad, mielőtt az árak a béka feneke alá esnek. Öltözzék fel és induljon, egy minutát se veszítsen.

KURÁZSI MAMA Egész okos tanács. Azt hiszem, megfogadom.

A TÁBORI PAP Mert a szakács adta!

KURÁZSI MAMA Miért nem maga adta? Igaza van neki, megyek is a piacra. *(Bemászik a kocsiba)*

A SZAKÁCS Egy dobás a javamra, prédikátor úr. Magának nincs lélekjelenléte. Azt kellett volna mondania: én adtam magának tanácsot? Legfeljebb politizáltam! Nem kellett volna szembeszállnia velem. Az ilyen kakasviadal nem illik a köntöséhez!

A TÁBORI PAP Ha nem fogja be a száját, agyonvágom, akár illik, akár se.

A SZAKÁCS *(lehúzza a csizmáját, és a kapcáját lecsavarja)* Ha nem lett volna magából ilyen istentelen pernahajder, most a békében könnyen parókiához juthatna. Szakácsra nincs szükség, nincs miből főzni, de hinni mindig fognak, itt nem változott semmi.

A TÁBORI PAP Lamb úr, meg kell kérnem magát: ne túrjon ki engem innen. Mióta elzüllöttem, megjavultam. Nem tudnék többet katonáknak prédikálni.

Yvette Pottier jön fekete ruhában, kicsípve, botra támaszkodva. Sokkal öregebb, kövérebb, és sokkal több rajta a púder. Mögötte egy szolga

YVETTE Hé, emberek! Ez Kurázsi mama kocsija?

A TÁBORI PAP Pontosan az. Kihez van szerencsénk ?

YVETTE Starhemberg óbester feleségéhez, jó emberek. Hol van Kurázsi mama ?

A TÁBORI PAP *(bekiált a kocsiba)* Starhemberg óbesterné akar magával beszélni!

KURÁZSI MAMA HANGJA Mindjárt jövök!

YVETTE Yvette van itt!

KURÁZSI MAMA HANGJA Ó, Yvette!

YVETTE Csak megnézem, hogy van!

Mivel a szakács rémülten odafordult.

Péter!

A SZAKÁCS Yvette!

YVETTE No de ilyet! Hogy kerülsz te ide?

A SZAKÁCS Szekéren.

A TÁBORI PAP Á, maguk ismerik egymást? Közelebbről?

YVETTE De még mennyire. *(Végigvizslatja a szakácsot)* Meghíztál.

A SZAKÁCS Téged se lehet már tűbe fűzni.

YVETTE Mindenesetre jó, hogy itt találllak, te csirkefogó. Legalább megmondhatom, mit gondolok rólad.

A TÁBORI PAP Csak mondja meg jó alaposan, de várjon egy kicsit, míg Kurázsi asszony kijön.

KURÁZSI MAMA *(kijön, egy csomó áruval.)* Yvette! *(Megölelik egymást)* De mért vagy gyászban ?

YVETTE Rosszul áll nekem? A férjem, az óbester, néhány éve meghalt.

KURÁZSI MAMA Az a vénember, aki majdnem megvette a kocsimat?

YVETTE A bátyja.

KURÁZSI MAMA No, akkor nem mehet rosszul a sorod. Legalább egyvalaki, aki vitte valamire a háborúban.

YVETTE Hol kerék, hol talp, most éppen bakon ülök.

KURÁZSI MAMA Ne szóljunk egy rossz szót se az óbesterekről, pénzük van a bőrük alatt is!

A TÁBORI PAP *(a szakácshoz)* A maga helyében én újra felhúznám a cipőmet. *(Yvette-hez)* Megígérte, óbesterné asszony, hogy elmondja nekünk: mit gondol erről az úrról.

A SZAKÁCS Yvette, ne keverj hírbe.

KURÁZSI MAMA Ez egyik jó barátom, Yvette.

YVETTE Ez a Pipáspéter.

A SZAKÁCS Csak semmi csúfnév! Lambnak hívnak.

KURÁZSI MAMA *(nevet)* A Pipáspéter! Aki megkergítette a vászonszemélyeket! Nézze, megőriztem a pipáját.

A TÁBORI PAP És használta!

YVETTE Szerencse, hogy óvhatom magát tőle. Ő a legkomiszabb fickó, aki valaha a flamand parton szaladgált. Minden ujjara jutott egy lány, akit tönkretett.

A SZAKÁCS Rég volt. Talán igaz se volt.

YVETTE Állj fel, ha egy dáma szóba ereszkedik veled! Hogy szerettem ezt az embert! És egész idő alatt egy görbe lábú, kis fekete perszónával szűrte össze a levet, persze, azt is szerencsétlenné tette.

A SZAKÁCS Neked inkább szerencsét hoztam, ha jól látom.

YVETTE Fogd be a pofád, te nyomorult romhalmaz! De őrizkedjék tőle, az ilyen még omladék korában is veszélyes!

KURÁZSI MAMA *(Yvette-hez)* Gyere velem, el kell adnom az árumat, mielőtt lezuhannak az árak. Talán segíthetsz nekem a regimentnél az összeköttetéseiddel. *(Bekiált a kocsiba)* Kattrin, nem megyünk templomba, hanem a vásártérre. Ha Eilif jön, adj neki inni. *(El Yvette-tel)*

YVETTE *(menőben)* Hogy engem egy ilyen ember valaha rossz útra vihetett! Csak a jó csillagzatomnak köszönhetem, hogy mégis magasra jutottam. De hogy most lelepleztelek, azt felírják nekem odafent, Pipáspéter.

A TÁBORI PAP Legyen a mi társalkodásunknak alapigéje, hogy: Isten malma lassan őröl. És maga még szememre vetette, hogy nem értem a tréfát!

A SZAKÁCS Nincs szerencsém. Megmondom az igazat: egy meleg ebédet reméltem. Ki vagyok éhezve, és éppen most hírbe hoznak; Kurázsi asszony hamis képet kap rólam. Azt hiszem, eltűnök, mire visszajön.

A TÁBORI PAP Én is azt hiszem.

A SZAKÁCS Prédikátor úr, én már megint torkig vagyok a békével. Az emberiségnek tűz és kard által kell elpusztulnia, mert bűnös születésétől fogva. Bárcsak megint hízott kappant süthetnénk a zsoldosvezérnek, Isten tudja, hol van, hízott kappant mustármártásban, egy kis sárgarépával.

A TÁBORI PAP Vöröskáposztával. Kappanhoz vöröskáposztát.

A SZAKÁCS Az igaz, de ő mindig sárgarépát akart.

A TÁBORI PAP Nem értett semmihez.

A SZAKÁCS Maga azért derekasan vele zabált.

A TÁBORI PAP Kelletlenül.

A SZAKÁCS Mindenesetre el kell ismernie, hogy azok még jó idők voltak.

A TÁBORI PAP Azt talán elismerem.

A SZAKÁCS Miután hiénának nevezte, itt magának nem nő virág. Mit bámul ?

A TÁBORI PAP Eilif!

Dárdás katonák kíséretében lép be Eilif. Keze bilincsben. Mészfehér.

Mi van veled?

EILIF Hol az anyám?

A TÁBORI PAP A városban.

EILIF Azt hallottam, itt van. Megengedték, hogy még meglátogassam.

A SZAKÁCS *(a katonákhoz)* Hová viszitek?

EGY KATONA Nem a legjobb helyre.

A TÁBORI PAP Mit követett el ?

A KATONA Betört egy paraszthoz. Az asszony meghalt.

A TÁBORI PAP Hogy tehettél ilyet?

EILIF Ugyanazt tettem, amit azelőtt.

A SZAKÁCS De békében!

EILIF Fogd be a szád. Leülhetek, míg megjön az anyám?

A KATONA Nem érünk rá.

A TÁBORI PAP Háborúban éppen ilyesmiért becsülték, a zsoldoskapitány jobbján ült. Akkor ez bátorság volt! Nem lehet beszélni a porkolábbal?

A KATONA Nem használ. Egy paraszttól elvenni a barmát, mi van abban bátorság?

A SZAKÁCS Ostobaság volt!

EILIF Ha ostoba lettem volna, éhen vesztem volna, te bölcsek bölcse.

A SZAKÁCS És mert okos voltál, leesik a fejed.

A TÁBORI PAP Legalább Kattrint ki kellene hoznunk.

EILIF Hagyd bent! Inkább adj egy korty pálinkát.

A KATONA Erre nincs időd, gyere!

A TÁBORI PAP És mit mondjunk anyádnak?

EILIF Mondd, hogy ugyanazt tettem, mint azelőtt, mondd, hogy nem tettem mást. Vagy ne mondj semmit.

A katonák elhurcolják

A TÁBORI PAP Veled megyek a nehéz úton.

EILIF Nem kell nekem pap.

A TÁBORI PAP Azt még nem tudhatod. *(Követi)*

A SZAKÁCS *(utánuk kiált)* De meg kell neki mondanom, látni akarja majd a fiát!

A TÁBORI1 PAP Inkább ne mondjon neki semmit, legfeljebb, hogy itt volt a fiú, és hogy visszajön, talán holnap. Közben majd én megérkezem és megmagyarázom. Gyorsan el. A szakács fejét rázva néz utánuk, aztán nyugtalanul körbejár. Végül a kocsihoz közeledik

A SZAKÁCS Hé! Nem akar kijönni? Én megértem, hogy elbújt a béke elől. Én is szívesen elbújnék. Én vagyok a zsoldoskapitány szakácsa, emlékszik még rám? Megkérdeném, hogy nincs-e egy harapás ennivalója, míg az anyja hazajön. Kedvem volna egy kis szalonnára, vagy akár kenyérre, csak úgy, unalomból. *(Bekukkant)* Fejére húzta a takarót. *(Hátulról ágyúdörgés)*

KURÁZSI MAMA *(lélegzetvesztve beszalad, az áruk még nála vannak)* Hallja, szakács, megint megdöglött a béke! Három napja ismét háború van. Még nem kótyavetyéltem el a holmimat, amikor megtudtam. Hála Istennek! A városban már lődözik egymást a lutheránusokkal. Tüstént el kell iszkolnunk a kocsival. Kattrin, csomagolunk! Mi nyomja a lelkét? Mi van?

A SZAKÁCS Semmi.

KURÁZSI MAMA De, van valami. Látom az orrán.

A SZAKÁCS Valószínűleg a háború miatt. Most holnap estig eltarthat, míg valami meleg lesz a hasamban.

KURÁZSI MAMA Hazudik maga, szakács.

A SZAKÁCS Itt volt Eilif. Csak mindjárt el kellett mennie.

KURÁZSI MAMA Itt volt? No, akkor majd látjuk menetelni. Most a mieinkkel vonulok. Jó színben van?

A SZAKÁCS Olyan, mint mindig.

KURÁZSI MAMA Sose fog megváltozni. Őt nem vehette el tőlem a háború. Okos a kölyök. Segít nekem felmálházni? *(Kezdi a csomagolást)* Mesélt valamit? Jóban van a kapitányával? Van valami újabb hőstette?

A SZAKÁCS *(sötéten)* Egyik régi hőstettét, mint hallom, megismételte.

KURÁZSI MAMA Majd később elmeséli, most mennünk kell. *(Kattrin felbukkan)* Kattrin, megint megfeneklett a béke. Továbbvonulunk. *(A szakácshoz)* Mi van magával?

A SZAKÁCS Fölcsapok újra.

KURÁZSI MAMA Azt tanácsolnám… Hol a prédikátor?

A SZAKÁCS A városban, Eiliffel.

KURÁZSI MAMA Akkor jöjjön egy darabkát velünk. Szükségem van segítségre.

A SZAKÁCS Az a história Yvette-tel…

KURÁZSI MAMA Az az én szememben nem ártott magának. Ellenkezőleg. Ahol füst van, tűz is van, mondják. Hát velünk jön?

A SZAKÁCS Nem mondok nemet.

KURÁZSI MAMA A Tizenkettedik Regiment már felszedte a sátorfáját. Álljon a rúdhoz. Itt egy darab kenyér. Kerülővel kell mennünk a lutheránusokhoz. Talán még ma éjszaka meglátom Eilifet. Ő a legkedvesebb mind között. Kurta kis béke volt, kezdődik minden elölről.

(Énekel, míg a szakács és Kattrin befogják magukat a hámba)

És Ulm és Metz és Morvaország,

Kurázsi mindre kapható!

A háború gondot visel rád,

Csak puskapor kell és golyó.

De puskaporból meg nem élhet,

Ha ember nincs, nem jut tovább,

A regement vár, hé, legények,

No, csapjatok fel! Rajta hát!

8.

Már tizenhat éve tart a nagy vallásháború. Németország elvesztette lakosságának több mint a felét.

Hatalmas járványok irtják a mészárlásból kimaradtakat. A hajdan virágzó vidékeken éhínség dühöng. A kiégett városokban farkasok csatangolnak.

1634 őszén a német Fichtel-hegységben találkozunk Kurázsival, távolabb a hadiúttól, amelyen a svéd hadsereg vonul. A tél ebben az évben szigorú, és korán beáll.

Az üzlet rosszul megy, csak a koldulás marad hátra.

A szakács levelet kap Utrechtből, és kiadják az útját Egy félig összedőlt paplak előtt. Szürke kora téli reggel. Erős szél. Kurázsi mama és a szakács koszlott birkabőrben állnak a kocsinál.

A SZAKÁCS Minden sötét, még nem kelt fel senki.

KURÁZSI MAMA De ez paplak. Hogy meghúzza a haran-got, a papnak ki kell másznia a dunyha alól. És meleg levest eszik.

A SZAKÁCS Hogy enne, mikor az egész falu szénné égett, hiszen láttuk.

KURÁZSI MAMA Mégis lakják. Az előbb ugatott egy kutya.

A SZAKÁCS Ha van is a papnak valamije, akkor se ad semmit.

KURÁZSI MAMA Talán, ha énekelünk…

A SZAKÁCS Torkig vagyok az énekléssel. *(Hirtelen)* Kaptam egy levelet Utrechtből, hogy az anyám meghalt kolerában, és enyém lett a kocsma. Itt a levél, ha nem hiszed. Megmutatom, ha nincs is közöd hozzá, hogy mit firkái a nagynéném az életemről.

KURÁZSI MAMA *(olvassa a levelet)* Lamb, én is fáradt vagyok már az örökös vándorlástól. Mint a mészáros kutyája, előhuzigálom a húst a vevőknek, de nem kapok belőle semmit. Nincs semmi eladnivalóm, és az embereknek nincs semmijük, hogy a semmit megfizessék. Szászországban egy szegény ördög nyakamba akart varrni egy ölnyi pergamenkönyvet két tojásért, és a württembergiek egy zacskó sóért az ekéjüket adták volna oda. Minek szántani? Nem nő más, csak bogáncs. Mondják, Pomerániában a falusiak megették a kisgyerekeket, és apácákat értek rabláson.

A SZAKÁCS Kihal a világ.

KURÁZSI MAMA Néha úgy érzem, mintha a poklon át vonulnék az ekhós szekeremmel, és szurkot árulnék, vagy az égben járnék, és bolygó telkeknek kínálnám az elemózsiát. Ha a megmaradt gyerekeimmel találhatnék egy zugot, ahol nem lövöldöznek, akkor még hátra lenne néhány nyugodt esztendőm.

A SZAKÁCS Megnyithatnánk a kocsmát. Gondold meg, Anna. Ma éjszaka elhatároztam, hogy veled vagy nélküled, de visszamegyek Utrechtbe, mégpedig a mai napon.

KURÁZSI MAMA Beszélnem kell Kattrinnal. Kicsit gyorsan jött ez, s nem szívesen határozok fagyoskodva és üres bendővel. Kattrin! *(Kattrin lemászik a kocsiról)* Kattrin, mondanom kell valamit. A szakács meg én Utrechtbe akarunk menni. Ő örökölt ott egy kocsmát. Ott megvethetnéd a lábad, ismerkedhetnél emberekkel. Van, aki becsülni tudja a megállapodott korú személyeket, a külső nem minden. Én is így gondolkozom. Megértjük egymást a szakáccsal; Meg kell adni: van feje az üzlethez. Megvolna a biztos ételünk, nagyszerű volna, igaz? És ágyad is volna, örülnél, ugye? Nem lehet örökkétig az országúton élni. Elzüllenél. Tetves is vagy már. Választanunk kell, mert vonulhatnánk északra a svédekkel, valahol odaát vannak. *(Balra mutat)* Azt hiszem, rászánjuk magunkat, Kattrin.

A SZAKÁCS Anna, szeretnék veled négyszemközt szót váltani.

KURÁZSI MAMA Menj vissza a kocsiba, Kattrin.

Kattrin visszamászik

A SZAKÁCS Félbeszakítottalak, mert látom, hogy félreértettél valamit. Azt gondoltam, néni kell külön megmondanom, mert világos a dolog. De ha nem, megmondom áperte, szó se lehet róla, hogy magaddal hozd a lányodat. Azt hiszem, megértesz.

Kattrin a hátuk mögött kidugja fejét a kocsiból, fülel

KURÁZSI MAMA Azt akarod, hogy hagyjam itt Kattrint?

A SZAKÁCS Hogy gondolod ezt? Nincs több hely a kocsmában. Nincs ott három ivószoba. Ha mi ketten a talpunkra állunk, megkereshetjük a mindennapit, de hárman semmi szín alatt. Kattrin megtarthatja a kocsit.

KURÁZSI MAMA Azt gondoltam, Utrechtben férjet találhat.

A SZAKÁCS Tiszta nevetség! Hogy találjon férjet? Néma és ráadásul sebhelyes! És az ő korában?

KURÁZSI MAMA Ne kiabálj!

A SZAKÁCS Ami igaz, az igaz, ha kiabálok, ha se. Ezért is nem akarom, hogy velünk jöjjön. A vendégek nem szívesen látnak ilyesféle személyt az orruk előtt. Nem is róhatod fel nekik.

KURÁZSI MAMA Fogd be a pofád. Mondom, hogy ne kiabálj.

A SZAKÁCS A paplakban világos van. Énekelhetünk.

KURÁZSI MAMA Mondd, hogy járhatna egyedül a kocsival? Fél a háborútól. Nem bírja elviselni. Micsoda álmai lehetnek! Hallom nyöszörögni éjszaka. Különösen csaták után. Hogy mit lát álmában, nem tudom. Szenved a részvéttől. Most megint találtam nála eldugva egy sündisznót, amit elgázoltunk.

A SZAKÁCS A kocsma kicsi. *(Kiált)* Nagytiszteletű uram, cselédek, házbeli népség! Dalt adunk elő Salamonról, Július Caesarról és más nagy szellemekről, akik mégis rossz véget értek. Hadd lássátok, hogy mi tisztességes emberek vagyunk, azért nehéz a sorsunk, különösen télen

(Énekelnek)

Mily bölcs király volt Salamon!

De várta csúf halál.

Jövőbe látni, jaj, nehéz,

Átkozódott egész nap és látta már:

Egy félgarast sem ér az ész.

Mily nagy király volt, mily derék!

De várni kell egy csepp időt,

S már les reá a szörnyű vég:

A bölcsesség keverte bajba őt!

Örülj, ha így nem sújt az ég!

Minden erény voltaképpen veszélyes ezen a földön, mint a szép ének bizonyítja, jobb, ha nincs belőlük, s akkor kellemes az ember élete, früstökölhet, mondjuk, meleg levest ehet. Én például nem ehetem, pedig szeretnék, katona vagyok, de mit használt minden bátorságom a csatában, semmit, éhezem, bár a nadrágomba csináltam volna, s maradtam volna otthon. Mert hát minek?

Mily büszke volt Cézár, a hős!

De várta csúf halál.

Oltáron ült mint isten ő,

Ám megölték, bizony meg, és látta már:

Hogy mennyit ér a hős erő.

Te is, fiam! - szólott eképp.

Csak várni kell egy csepp időt,

S már les reá a szörnyű vég:

A bátorság keverte bajba őt!

Örülj, ha így nem sújt az ég!

(Halkan)

Ki se dugják az orrukat.

(Hangosan)

Nagytiszteletű uram, cselédek, házbeli népség!

Azt mondhatnók, bizony-bizony, a bátorság nem ad enni, próbálkozzunk a becsületességgel! Akkor tele a bendő vagy legalábbis nem egész üres.

Igazra tör. nagy Szókratész,

A népnek őreként.

Igaz beszédért hála jár

Ám a törvény elé citálták szegényt,

S ott várta már bürökpohár.

Mily tiszta volt, milyen derék!

De várni kell egy csepp időt,

S már les reá a szörnyű vég:

A tiszta szó keverte bajba őt!

Örülj, ha így nem sújt az ég!

Persze, önzetlennek kell lennünk, s megosztanunk, amink van, de ha nincs semmink? A jótevőknek sincs talán könnyű dolguk, ezt beláthatjuk, de a koldusnak is kell valami. Az önzetlenség bizony ritka erény, mert nem fizetődik ki.

Szent Márton, tudjátok ti jól,

Irgalmas volt nagyon.

A hóban egy koldust talált,

Fél köpenyét neki adta át,

És ketten fagytak így agyon.

Mily jószívű volt, mily derék!

De várni kell egy csepp időt,

S már les reá a szörnyű vég:

A jószívűség tette tönkre őt!

Örülj, ha így nem sújt az ég!

És így áll a mi dolgunk! Tisztességes emberek vagyunk, összetartunk, nem lopunk, nem gyilkolunk, nem gyújtogatunk! És mégis-mégis, egyre mélyebbre süllye dünk, igazolódik rajtunk az ének, és ritka a leves, és ha mások volnánk, tolvajok, gyilkosok, talán tele vol na a hasunk! Mert az erény nem fizetődik ki, csak a komiszság, ilyen a világ, pedig nem kéne, hogy ilyen legyen!

… Nekünk is szent, ti emberek,

A tízparancsolat.

De haszna nem volt még sosem,

Mert a törvény mit ér, ha nincs jó falat ?

Segíts, ha bírsz, az éhesen.

Mily jó fiúk voltunk mi rég!

De várni kell egy csepp időt,

S már les reánk a szörnyű vég:

A jámborság kiirt idő előtt!

Örülj, ha így nem sújt az ég!

HANG *(fentről)* Ti, ott lent! Gyertek fel! Kaptok rántott levest.

KURÁZSI MAMA Lamb, egy falat nem menne le a torkomon. Nem mondom, hogy oktalanság, amit mondasz, de ez az utolsó szavad ? Eddig jól megértettük egymást.

A SZAKÁCS A legutolsó. Fontold meg.

KURÁZSI MAMA Nincs mit megfontolnom. Nem hagyom itt a lányomat.

A SZAKÁCS Az bizony oktalanság volna, de nem tudok rajta változtatni. Nem vagyok én szörnyeteg, de a kocsma kicsi. És mostfel kell mennünk, mert különben itt se kapunk semmit, s hiába koptattuk a torkunkat a hidegben.

KURÁZSI MAMA Hozom Kattrint.

A SZAKÁCS Inkább vágj zsebre neki valamit ott fent. Ha hárman tódulunk be, holtra ijednek.

Mindketten el. A kocsiról lemászik Kattrin, egy bugyorral.

Körülles, elmentek-e. Aztán a kocsikeréken egymás mellé rendezi a szakács ócska nadrágját és anyja szoknyáját, úgy, hogy jól látható legyen. Elkészült és már menne a batyuval, amikor Kurázsi mama visszatér a házból

KURÁZSI MAMA *(kezében egy tányér leves)* Kattrin! Állj meg! Kattrin! Hová mész a batyuval ? Elvesztetted az utolsó csepp józan eszedet? *(Átkutatja a batyut)* Öszszecsomagolta a holmiját! Hallgatóztál ? Megmondtam neki, hogy semmi se lesz Utrechtből, minek az a nyavalyás kocsma, mit csinálnánk ott? Te meg én bizony nem illenénk semmi fogadóba. A háború még mindenfélét tartogat nekünk. *(Meglátja a nadrágot és a szoknyát)* De hütyü vagy. Mit gondolsz, ha ezt meglátom, és te már elmentél volna? *(Keményen tartja Kattrint, aki menne)* Ne gondold, hogy miattad adtam ki az útját. A kocsi miatt. Nem válók el a kocsitól, nagyon megszoktam, igazán nem érted történt, hanem a kocsiért. Mi majd elmegyünk a másik irányba, a szakács vackait kirakjuk ide, találja meg az a taplófejű.

(Felmászik s kihajigál még néhány holmit a nadrág mellé) No, kint van a boltunkból, és senki se lép bele többé.

Most ketten csináljuk tovább. Ez a tél is elmúlik, mint a többi. Fogd be magad, talán havazni fog.

Mindketten befogják magukat a kocsi elé, megfordítják és elhúzzák. Amikor a szakács kijön, elképedve látja a holmiját

9.

Az egész 1635-ik évben Kurázsi mama és lánya, Kattrin, a középnémet országutakon húzzák a kocsit, követve az egyre ziláltabb hadsereget.

Országút. Kurázsi mama és Kattrin húzza az ekhós szekeret. Egy parasztház mellett haladnak el, onnan hallatszik az ének.

A HANG

Kertünkben egy rózsa nyílott

Mi néztük boldogan,

Mi oltottuk vadócba,

Oly édesen virított,

Nem is öntöztük naponta.

Boldog, akinek kertje van.

Oly édesen virított.

Ha zúg a téli orkán,

Űvölthet hasztalan,

Ahogy kifér a torkán,

Nem fúj tetőnkön által,

Betömtük jó mohával.

Boldog, akinek háza van,

Ha zúg a téli orkán.

Kurázsi mama és Kattrin megálltak, hogy odahallgassanak, aztán továbbmennek

10.

1636 januárja. A császári csapatok az evangélikus hitű Halle városát fenyegetik. A kő beszélni kezd.

Kurázsi mama elveszíti a lányát, és egyedül megy tovább.

A háborúnak még sokáig nem lesz vége A rongyos ekhós szekér egy roppant magas szalmatetejűparasztház mellett áll, a ház sziklafalnak támaszkodik.

Éjszaka. A bozótból egy zászlós és három katona lép ki, nehéz vasban

A ZÁSZLÓS Csak ne legyen semmi lárma. Aki kiált, annak sózzatok a fejére a dárdával.

ELSŐ KATONA De ki kell őket hívnunk kopogtatással, ha vezetőt akarunk.

A ZÁSZLÓS Az nem természet ellen való lárma, a kopogtatás.

Mintha egy tehén fara ütődnek az istállófalhoz.

A katonák kopognak a parasztház ajtaján. Egy parasztasszony nyit ajtót. Befogják a száját. Két katona be

FÉRFIHANGOK *(belülről)* Történt valami?

A katonák kihozzák a parasztot és a fiát

A ZÁSZLÓS *(a kocsira mutat, amelyből Kattrin kidugta a fejét)* Itt is van egy.

Egy katona kiráncigálja a lányt

Itt vagytok mindnyájan, akik itt laktok?

A PARASZTOK Ez a mi fiunk, ez meg egy néma lány, az anyja bement a városba vásárolni, a boltja számára, mert sokan menekülnek, és olcsó az áru. Ezek vándorló népek, markotányosok.

ZÁSZLÓS Figyelmeztetlek, maradjatok csendben, mert a legkisebb lármára dárdanyelet kaptok a nyakatokba. És kell nekem valaki, aki megmutatja az ösvényt a város felé. *(A fiatal parasztra mutat)* Te, gyere ide!

A FIATAL PARASZT Nem ismerek ilyen ösvényt.

A MÁSODIK KATONA *(vigyorogva)* Nem ismeri az ösvényt.

A FIATAL PARASZT Nem szolgálom a katolikusokat.

A ZÁSZLÓS *(a második katonához)* Dárdát az oldalába!

A FIATAL PARASZT *(térdre kényszerítették, és dárdával fenyegetik)* Ha megöltök, akkor se teszem.

AZ ELSŐ KATONA Tudok valamit, amitől megokosodik. *(Az istállóhoz lép)* Két tehén és egy ökör. Figyelj: ha nem térsz észre, ledöföm az állatokat.

A FIATAL PARASZT Az állatot ne!

A PARASZTASSZONY *(sír)* Kapitány úr, kímélje a barmot, különben éhen veszünk.

A ZÁSZLÓS Ledöfjük, ha a fiad nyakaskodik.

AZ ELSŐ KATONA Az ökrön kezdem.

A FIATAL PARASZT *(az öreghez)* Meg kell tennem?

A parasztasszony bólint

Megteszem.

A PARASZTASSZONY Nagyon szépen köszönjük, kapitány úr, hogy kímél bennünket, most és mindörökké, ámen.

A paraszt visszatartja az asszonyt a további hálálkodástól

AZ ELSŐ KATONA Tudtam én mindjárt, hogy az ökör mindennél fontosabb nekik!

A zászlós és katonái útnak indulnak, a fiatal paraszt vezeti őket

A PARASZT Szeretném tudni, mit terveinek. Semmi jót.

A PARASZTASSZONY Talán csak útkémlelők. - Mit akarsz?

A PARASZT *(létrát támaszt a tetőhöz, felmászik)* Megnézem, maguk vannak-e. *(Fent a tetőn)* A bozótban mozog valami. Látom, le egészen a kőbányáig. És vértesek is vannak a tisztáson. És egy ágyú. Több mint egy regiment. Isten őrizze a várost és mindenkit, aki benne van.

A PARASZTASSZONY Van világosság a városban ?

A PARASZT Nincs. Alusznak. *(Lemászik)* Ha behatolnak, mindenkit leszúrnak.

A PARASZTASSZONY A strázsák idejében felfedezik őket.

A PARASZT A strázsákat fent a hegyi toronyban már, eltették láb alól, mert különben megfújták volna a kürtöt.

A PARASZTASSZONY Ha többen volnánk…

A PARASZT De itt fönt egyedül, azzal a nyomorékkal…

A PARASZTASSZONY Semmit se tehetünk, hacsak…

A PARASZT Semmit.

A PARASZTASSZONY Nem futhatunk le az éjszakában.

A PARASZT Az egész lejtő tele van velük. Még jelet se adhatunk.

A PARASZTASSZONY Hogy minket is idefent megnyuvaszszanak?

A PARASZT Nem, semmit se tehetünk.

A PARASZTASSZONY *(Kattrinhoz)* Imádkozzál, szegény pára, imádkozzál! Nem tehetünk semmit a vérontás ellen. Ha nem is tudsz beszélni, imádkozni tudhatsz. Ha senki más, az Úristen meghallja a szavad. Segítek neked. Mindnyájan letérdelnek,

Kattrin a parasztok mögött

Miatyánk, ki vagy a mennyekben, hallgasd meg imánkat, ne engedd a várost szétrontatni, minden benne lakóval együtt, akik szunnyadnak, és nem sejtenek semmit. Keltsd fel őket, hogy talpra álljanak, a falakra lépjenek, és szemükkel lássák, hogyan jönnek rájuk dárdával és ágyúval az éjszakában, a mezőkön át, véges-telén-végig a hegyoldalon. *(Kattrinhoz)* Oltalmazzad anyánkat, és tedd, hogy a strázsa ne aludjék, hanem fölserkenjen, mert különben minden késő. Óvjad a mi sógorunkat, aki bent van négy neveletlen gyermekével, ne engedd, hogy elpusztuljanak, ártatlanok és nem tudnak semmiről. *(Kattrinhoz, aki nyöszörög)* A legkisebb nincs kétéves, a legnagyobb hétesztendős. *(Kattrin feldúltan talpra áll)* Miatyánk, hallgass meg minket, mert csak te segíthetsz, különben elveszünk, mert gyengék vagyunk, és nincs lándzsánk, és nincs semmink, és tehetetlenek vagyunk, és a te kezedben vagyunk, barmainkkal és egész tanyánkkal, és a város is a te kezedben van, az ellenség a falak előtt, minden erőhatalommal.

Kattrin észrevétlen a kocsihoz siklott, kivett valamit, a kötény alá rejtette, és felmászott a létrán a háztetőre

Emlékezzél meg a gyermekekről, akik fenyegettetnek, a kisdedekről különösen, a maguktehetetlen aggokról, s megemlékezzél minden teremtményedről.

A PARASZT És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Ámen.

Kattrin ül a tetőn, és most belevág a dobba, amit előszedett a kötény alól

A PARASZTASSZONY Jézus, mit csinál ez?

A PARASZT Elvesztette az eszét.

A PARASZTASSZONY Hozd le, sebesen!

A paraszt odaszalad, de Kattrin felhúzza a létrát a tetőre

Halálba visz minket.

A PARASZT Nyomban hagyd abba a dobolást, te nyomorék.

A PARASZTASSZONY Ránk jönnek a császáriak.

A PARASZT *(követ keres a földön)* Megdoblak!

A PARASZTASSZONY Nincs benned jó érzés? Nincs szíved ? Elpusztulunk, ha idejönnek! Felnyársalnak mindnyájunkat.

Kattrin a távolba mered, a városra, és tovább dobol

(Az öreghez) Mindjárt mondtam neked, ne engedd ezt a népséget az udvarra. Mit bánják, ha a mi utolsó barmunkat elviszik.

A ZÁSZLÓS *(befut katonáival és a fiatal paraszttal)* Most szétaprítlak titeket!

A PARASZTASSZONY Tiszt úr, könyörgöm, ártatlanok vagyunk, nem tehetünk róla. Az a lány fellopódzott. Idegen.

A ZÁSZLÓS Hol a létra?

A PARASZT Fent.

A ZÁSZLÓS *(felfelékiált)* Parancsolom, dobd le a dobot!

Kattrin tovább dobol

Összeesküdtetek. Ezért meghaltok.

A PARASZT Ott az erdőben fenyőfát vágtak ki. Ha hozunk egy törzset és letaszítjuk…

ELSŐ KATONA *(a zászlóshoz)* Engedélyt kérek, hogy javaslatot tehessek. *(Valamit a zászlós fülébe súg. Az bólint)* Ide fülelj, ajánlunk neked valamit. Gyere le, gyere velünk a városba, toronyiránt. Mutasd meg az anyádat, nem lesz bántódása.

Kattrin tovább dobol

A ZÁSZLÓS *(durván félretolja a katonát)* Nem bízik benned, nem csoda, a te pofáddal. *(Felfelé)* Ha szavamat adom? Tiszt vagyok, és ér valamit a becsületszavam.

Kattrin erősebben dobol

Ennek semmi se szent.

A FIATAL PARASZT Tiszt úr, nemcsak az anyja miatt csinálja!

AZ ELSŐ KATONA Ez nem mehet így sokáig. Hallják a városban is.

A ZÁSZLÓS Lármát kell csapnunk valami módon, hogy elnyomjuk a dobolást. Mivel lármázhatnánk?

AZ ELSŐ KATONA De hiszen nem szabad zajt csapnunk.

A ZÁSZLÓS Valami ártatlan zajt, te tökfilkó. Valamit, ami nem háborús.

A PARASZT Fát vághatnék.

A ZÁSZLÓS Jó, vágj fát.

A paraszt előhozza a baltát, és belevág egy fatörzsbe

Hangosabban! Hangosabban! Az életedért vágod!

Kattrin odafigyelt, s addig csendesebben dobolt.

Nyugtalanul körülkémlel, és tovább veri a dobot

(A paraszthoz) Gyönge. *(Az első katonához)* Te is fogj neki.

A PARASZT Csak egy baltám van. *(Abbahagyja a favágást)*

A ZÁSZLÓS Fel kell gyújtanunk a házat. Ki kell füstölnünk ezt a nyavalyást.

A PARASZT Az nem használ, kapitány úr. Ha a városiak itt tüzet látnak, mindent megtudnak.

Kattrin megint hallgatódzott dobolás közben. Most nevet

A ZÁSZLÓS Nézzétek, kinevet minket. Nem bírom. Lelövöm onnét, lesz, ami lesz. Hozd a muskétámat!

A két katona elszalad. Kattrin tovább dobol

A PARASZTASSZONY Kitaláltam, kapitány úr! Ott a kocsijuk.

Ha azt összeaprítjuk, abbahagyja. Nincs másuk, csak a kocsi.

A ZÁSZLÓS *(a fiatal paraszthoz)* Vágd szét. *(Felfelé)* Összeaprítjuk a kocsidat, ha nem hagyod abba.

A fiatal paraszt néhány gyenge ütést mér az ekhós szekérre

A PARASZTASSZONY Hagyd abba, te barom!

Kattrin kétségbeesetten a kocsira mered, siralmasan nyöszörög. De tovább dobol

A ZÁSZLÓS Hol maradnak azok a koszosok a muskétával?

AZ ELSŐ KATONA Semmit se hallhattak a városban, különben már hallanánk az ágyújukat.

A ZÁSZLÓS *(felfelé)* Nem hallanak téged. És most lelövünk. Utoljára mondom: dobd le a dobot!

A FIATAL PARASZT *(hirtelen félredobja a karót)* Dobolj tovább! Különben mind elvesznek! Dobolj tovább, dobolj, dobolj…

A katona földre rántja, és üti a dárdával. Kattrin sírni kezd, de tovább dobol

A PARASZTASSZONY Ne üsd a hátát. Uramisten, agyonveritek!

A katonák futva jönnek a muskétával

A MÁSODIK KATONA Az óbester tajtékzik, zászlós úr. Haditörvényszék elé kerülünk.

A ZÁSZLÓS Állítsd fel a puskát! Állítsd fel! *(Fölfelé, míg a fegyvert vállára erősítik)* Legeslegutoljára: hagyd abba a dobolást!

Kattrin sírva dobol, amilyen erősen csak tud

Tűz!

A katonák tüzelnek. Kattrint találat éri, néhány ütés még, és lassan összerogy

Vége a lármának!

De Kattrin utolsó ütéseit a városbeli ágyúk hangja váltotta fel. Távolról félrevert harangok zúgása, ágyúdörgés

AZ ELSŐ KATONA Ezt megcsinálta.

Pitymallik. Menetelő csapatok egyre távolodó dobpergése, füttyszava hallatszik

Az ekhós szekér előtt guggol Kurázsi mama a lánya mellett. A parasztok körülállják

A PARASZT *(ellenségesen)* El kell mennie, jó asszony.

Csak egy regiment van még ott hátul. Egyedül nem mehet.

KURÁZSI MAMA Talán elalszik.

(Énekel)

Tentebabája,

A friss szalma vár,

Más gyermek sir most,

De jó vagy te már.

Más gyermeke rongyos,

De szép a ruhád,

Egy angyal selyemingét

Szabtam reád.

Más gyermeke éhes,

Itt fánk lesz az ebéd,

Szólj csak nekem, édes,

Ha nem volt elég.

Tentebabája,

A friss szalma vár,

Az egyik puha földben,

A másik, jaj, messze jár.

Miért beszéltek a sógoruk gyerekeiről ?

A PARASZT Ha nem ment volna a városba kalmárkodni, talán semmi se történik.

KURÁZSI MAMA Most alszik.

A PARASZTASSZONY Nem alszik, értse meg, meghalt.

A PARASZT És maga is szedje a sátorfáját. Itt farkasok vannak, s ami rosszabb, martalócok.

KURÁZSI MAMA Igen. *(Megy és egy ponyvadarabot hoz a szekérről, hogy betakarja a halottat)*

A PARASZTASSZONY Nincs senkije? Akihez elmehetne?

KURÁZSI MAMA De van, még egy gyermekem, Eilif.

A PARASZT *(mialatt Kurázsi mama betakarja a halottat)* Azt keresse meg. Erről itt majd gondoskodunk mi, tisztességesen eltemetjük. Ettől ne fájjon a feje.

KURÁZSI MAMA Itt a pénz a költségekre.

Pénzt számlál a paraszt tenyerébe. A paraszt és fia kezet fognak vele, és elviszik Kattrint

A PARASZTASSZONY *(szintén kezet fog vele, meg is hajlik. Mentében)* Siessen!

KURÁZSI MAMA *(befogja magát a kocsi elé)* Remélem, elhúzom a kocsit egyedül is. Majd csak sikerül, nincs sok holmi benne. Megint neki kell vágnom a kalmárkodásnak.

Egy további regiment vonul el hátul, füttyszó, dobpergés

(Húzni kezd) Vigyetek magatokkal!

Hátulról ének hallatszik

A háború száz évre biztos,

Romokat épít, bajt növeszt,

Hadiszerencse fordul itt-ott,

De a közember rajtaveszt.

Az étke mócsing, rongya keshedt,

Lopják a zsoldját főkutyák -

De csoda mégis olykor eshet,

Vonuljunk rendben csak tovább!

Elmúlt a tél! Süss fel, te nap!

Újfű borul a holtra már,

De aki még nincs föld alatt,

Kapcát cserél és talpra áll.